

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Patrícia Poláčková

Konanie o svojprávnosti

Diplomová práca

Olomouc 2017

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Konanie o svojprávnosti“
vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Martine dňa 17. januára 2017

.....

Patrícia Poláčková

Rada by som poďakovala *JUDr. Jane Petrov Křiváčkovéj, Ph. D.*, za cenné podnety, ústretovosť a odborné pripomienky, ktoré mi pri písaní práce poskytla.

Na tomto mieste by som tiež chcela poďakovať mojim rodičom za ich nekonečnú podporu a lásku.

Obsah

Zoznam použitých skratiek	5
Úvod	6
1 Nová právna úprava v oblasti svojprávnosti	9
2 Príslušnosť súdu	11
2.1 Inštitút prenesenia príslušnosti	12
3 Zahájenie konania	16
3.1 Aktívne legitimované subjekty	16
3.1.1 Použitie pojmu zdravotný ústav pre účely konania o svojprávnosti	19
3.1.2 Procesná legitimácia osoby obmedzenej vo svojprávnosti	20
3.2 Návrh na zahájenie konania	22
4 Účastníci konania	26
5 Zastúpenie	28
5.1 Zvláštna poučovacia povinnosť	32
6 Zisťovanie skutkového stavu	34
6.1 Výsluch posudzovaného	34
6.2 Výsluch znalca	37
7 Posúdenie miernejších opatrení	42
7.1 Menovanie opatrovníka bez obmedzenia svojprávnosti	43
Záver	48
Zoznam použitých zdrojov	52
Zhrnutie/ Summary	56
Kľúčové slová/ Keywords	57

Zoznam použitých skratiek

Úmluva	Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášená pod č. 10/2010 Sb. m. s.
Listina	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, v znení neskorších predpisov
o.z.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v znení neskorších predpisov
o.s.ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v znení neskorších predpisov
o.s.ř. pred novelou	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v znení zákona č. 241/2013 Sb. účinnom ku dňu 19. augusta 2013
z.ř.s.	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v znení neskorších predpisov

Úvod

Súkromné právo sa pred viac ako dvoma rokmi dočkalo účinnosti rozsiahlej rekodifikácie. Právna úprava, ktorá platila takmer polstoročie a mala svoje základy v totalitnej ideológii nenaplnovala požiadavky demokratického právneho štátu. Neustálymi zmenami v podobe nespočetných novelizácií sa zákonodarca snažil reagovať predovšetkým na potrebu zosúladenia právnej úpravy s požiadavkami medzinárodného práva, keďže Česká republika sa čoraz častejšie stávala členom medzinárodných organizácií a podpísala tiež niekoľko významných dokumentov, slúžiacich okrem iného, k ochrane základných ľudských práv a slobôd. Avšak ani novelami nebolo možné odstrániť niektoré nedostatky a už vôbec sa nedalo o takejto právnej úprave hovoriť ako o prehľadnej, jednoznačnej a ľahko zrozumiteľnej.

Témou tejto diplomovej práce je *Konanie o svojprávnosti*. Z povahy veci je zrejmé, že potreba dodržiavania základných ľudských práv hrá v tomto konaní absolútne kľúčovú úlohu, keďže sa týka osôb, ktoré sa spravidla nedokážu samy brániť. Z medzinárodných dokumentov má svoje nezastupiteľné miesto Úmluva Organizácie spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „Úmluva“), ktorú Česká republika ratifikovala 28. 9. 2009.

V súvislosti s prijatím občianskeho zákonníka, zákona č. 89/2012 Sb., a v nadväznosti naň aj zákona o zvláštnych konaniach súdnych, zákona č. 292/2013 Sb., došlo v právnej úprave v oblasti svojprávnosti k veľkým zmenám. Tými najvýraznejšími, o ktorých v značnej miere informovali aj samotné médiá, sú nemožnosť zbaviť človeka jeho spôsobilosti k právnemu jednaniu, ale ju len obmedziť, a tiež dočasnosť využitia tohto inštitútu. Napriek tomu alebo skôr práve preto, som sa rozhodla venovať konaniu o svojprávnosti do doby, kým súd vydá konečné rozhodnutie. Aj v tejto časti procesnej úpravy došlo k zmenám, síce nie tak „viditeľným“ a pre laickú časť verejnosti „pútavým“, ale pre osoby s mentálnym postihnutím nemenej dôležitým. V práci sa venujem najmä úprave procesnej, ktorú však nie je možné vykladať izolovane, aj s prihliadnutím k tomu, že hmotnoprávna úprava obsahuje niektoré ustanovenia, ktoré by mali byť zaradené skôr do zákona o zvláštnych konaniach súdnych.

Hypotéza diplomovej práce na základe vyššie uvedeného znie: *Zákonodarcovi sa novou právnou úpravou konania o svojprávnosti v zákone o zvláštnych konaniach súdnych podarilo odstrániť nedostatky vyplývajúce z § 186 a § 187 občianskeho súdneho poriadku účinného do 31. 12. 2013.*

Cieľom práce je vykonať podrobný rozbor niektorých procesných ustanovení konania o svojprávnosti, prostredníctvom ktorého sa snažím odpovedať na tieto výskumné otázky: *Naplnil zákon o zvláštnych konaniach súdnych požiadavky Úmluvy? Došlo účinnosťou novej právnej úpravy k zvýšeniu ochrany osôb s duševnou poruchou pred neprimeraným zasahovaním do ich základných práv a slobôd? A napokon. Môžeme o novej právnej úprave hovoriť ako o transparentnej?*

Diplomová práca je rozdelená do siedmich kapitol. V úvodnej časti práce stručne zdôrazňujem význam Úmluvy a potrebu prijatia novej právnej úpravy. Ďalej sa venujem problematike príslušnosti súdu, pričom pozornosť upriamujem na možnosť využitia inštitútu prenesenia príslušnosti, čo podľa predošlej právnej úpravy v konaniach o svojprávnosti nebolo možné. V ďalšej časti práce sa zameriam na aktívne legitimované subjekty k podaniu návrhu na zahájenie konania, ako aj na jeho obsahové náležitosti. Čo sa týka právnej úpravy účasti, nastali v konaní o svojprávnosti len zmeny súvisiace s jeho obligatórnym spojením s konaním opatrovníckym, na čo v práci tiež upozorňujem. Vzhľadom k zameraniu práce na časť konania pred vydaním meritórneho rozhodnutia, považujem za najdôležitejšie zmeny v procesnej úprave menovanie posudzovanému opatrovníka ad hoc vždy, bez ohľadu či zvolí alebo je schopný zvoliť zástupcu na základe plnej moci a tiež povinnosť súdu, osobu, o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje, vždy vzhliadnuť, preto týmto otázkam venujem aj náležitú pozornosť. V poslednej kapitole si nedovolím opomenúť nemenej dôležité ustanovenie, ktoré hovorí o povinnosti súdu, v priebehu celého konania, zvažovať možnosť využitia miernejších opatrení, so zameraním na voľbu opatrovníka, bez zásahu do svojprávnosti posudzovaného.

Pri písaní diplomovej práce používam prevažne analytickú metódu, doplnenú metódou komparácie s predchádzajúcou právnou úpravou. Avšak, predovšetkým pri niektorých nejasných pojmoch, použitých v procesných ustanoveniach, aplikujem pri ich výklade metódu interpretačnú.

Od účinnosti novej právnej úpravy ubehlo relatívne dosť času k vytvoreniu publikácií, z ktorých je možné čerpať. Neoceniteľnou pomôckou pri písaní mojej diplomovej práce je komentárová literatúra. Pri niektorých otázkach sa autori jednotlivých komentárov úplne rozchádzajú, preto sa za pomoci zodpovedajúcej metódy, po náležitom zdôvodnení, prikloním buď k niektorému z existujúcich názorov alebo sa v prípade odlišného názoru nebojím navrhnúť vlastné riešenie. Naproti tomu, neubehlo tak veľa času, aby sme mohli hovoriť o konštantnej judikatúre vzťahujúcej sa k súčasnej právnej úprave. Preto okrem

rozhodnutí, ktoré sa týkajú ustanovení novej úpravy, pracujem v hojnej miere aj so staršou judikatúrou.

V prípade zistenia nedostatkov platnej právnej úpravy sa pokúsim navrhnúť prijateľné riešenie de lege ferenda.

1 Nová právna úprava v oblasti svojprávnosti

Rekodifikácia českého súkromného práva znamenala upustenie od jeho materialistického pojatia s tým, že do popredia sa dostal človek, jeho dôstojnosť a autonómia vôle. K takémuto posunu vnímania došlo až v priebehu niekoľkých desiatok rokov, počas ktorých sa Česká republika veľmi pomaly rozchádzala s následkami totalitných režimov. Tieto aspekty, ako aj záväzky z medzinárodných zmlúv, zohrali dôležitú úlohu pri formovaní konečného obsahu inštitútu obmedzenia svojprávnosti.

Za najzásadnejší dokument medzinárodného práva z hľadiska významu pre úpravu svojprávnosti považujem Úmluvu Organizácie spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorá je v Českej republike platná od 28. 10. 2009. Dôležitosť Úmluvy spočíva hlavne v jej záväznosti, nakoľko problematika osôb s postihnutím sa objavila už v niekoľkých dokumentoch prijatých predtým, tie však mali len charakter odporúčaní.¹ Úmluva síce neupravuje žiadne špecifické ľudské práva, ale zaručuje osobám so zdravotným postihnutím ich plné uplatnenie. Predstavuje tiež zásadný posun od medicínskeho k sociálnemu modelu zdravotného postihnutia, čo v praxi znamená snahu, o čo najširšie zapojenie osôb so zdravotným postihnutím do života. Úlohou spoločnosti je vytvárať také podmienky, aby osoby so zdravotným postihnutím mohli svoje práva v plnej miere realizovať a zapájať sa tak do každodenného života spoločnosti.

Inštitút obmedzenia, resp. zbavenia spôsobilosti k právnym úkonom, dnes svojprávnosti, prešiel dlhým vývojom od ochrany spoločnosti pred osobami postihnutými duševnou poruchou, až po ochranu samotnej osoby, o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje, a ktorej nedotknuteľnosť, osobnú slobodu a ľudskú dôstojnosť je treba rešpektovať a chrániť. Česká právna úprava inštitútu obmedzenia, resp. zbavenia spôsobilosti k právnym úkonom, bola dlhé roky nedostatočná, preto sa pri jeho výklade vychádzalo najmä z judikatúry nielen českých súdov, ale aj Európskeho súdu pre ľudské práva. Za najväčší nedostatok minulej právnej úpravy osobne nepovažujem jej strohosť, pretože jednotlivé ustanovenia zákona boli prostredníctvom judikatúry postupne konkretizované, ale prístup sudcov, ktorí častokrát len mechanicky, bez náležitého zistenia skutkového stavu a individuálneho posúdenia každého prípadu, neúmerne zasahovali do základných ľudských práv.

---

¹ Napr. Odporúčanie Rady Európy [Rec(2006)5] Akčný plán na podporu práv a plného zapojenia osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti: zlepšovanie kvality života ľudí s postihnutím v Európe v rokoch 2006 až 2015, Odporúčanie Rady Európy [R(99)4] Výboru ministrov členským štátom o zásadách právnej ochrany nespôsobilých dospelých osôb.

Na rozdiel od predošlej právnej úpravy, o.z. pomerne podrobne upravuje podmienky, za ktorých je možné človeka vo svojprávnomi obmedziť. Jediný dôvod, ktorý môže viesť k obmedzeniu svojprávnomi je duševná porucha, ktorá nie je len prechodná, nemusí však ísť o poruchu trvalú či nevyliciteľnú.² Ako uvádzam v úvode práce, analyzujem konanie o svojprávnomi do doby vydania konečného rozhodnutia, preto pozornosť nevenujem zmenám, ako je napríklad koncipovanie obmedzenia svojprávnomi ako inštitútu dočasného, či nemožnosti človeka svojprávnomi zbaviť ale len obmedziť, ktoré sú tiež odrazom požiadaviek Úmluvy³, ale zreteľne sa prejavujú až pri konkretizácii rozsudkov. Z rovnakého dôvodu sa nezaobieram ani následkami rozhodnutia o obmedzení svojprávnomi v právnej sfére človeka, a tým aj ovplyvnením jeho každodenného života.

V rámci harmonizácie procesného práva bol prijatý zákon o zvláštnych konaniach súdnych, upravujúci nesporné konania, teda aj konanie o svojprávnomi a tzv. zvláštne konania. Základným procesným predpisom aj naďalej zostal o.s.ř., ktorý sa použije subsidiárne k z.ř.s.⁴ Konanie o svojprávnomi do veľkej miery vychádza z právnej úpravy konania o spôsobilosti k právnym úkonom, upraveného v § 186 až § 191 o.s.ř., v znení účinnom do 31. 12. 2013. Právna úprava konania o svojprávnomi zahŕňa konanie o obmedzení svojprávnomi, o predĺžení doby obmedzenia svojprávnomi, zmene rozsahu obmedzenia svojprávnomi, vrátenie svojprávnomi⁵, zrušenie rozsudku, ktorým bolo rozhodnuté o obmedzení svojprávnomi, príp. ukončenie konania rozhodnutím o niektorom z miernejších opatrení. Pre potreby diplomovej práce, až na výnimky výslovne uvedené, nebude nutné právnú úpravu rozlišovať.

Na nasledujúcich stranách podrobne rozoberám jednotlivé procesné ustanovenia konania o svojprávnomi, pričom sa vždy snažím poukázať na ich pozitívne či negatívne stránky v súvislosti ako s prijatím novej právnej úpravy, tak dodržiavaním záväzkov medzinárodného práva. Neopomeniem ani judikatúru, ktorá plní nezastupiteľnú úlohu pri výklade procesných inštitútov či ustanovení. V práci dodržiavam terminológiu použitej judikatúry, ako aj príslušného právneho predpisu v dobe jeho účinnosti.

---

² Pojem duševná porucha nie je v o.z. nijako definovaný a pre potreby súkromného práva neexistuje ani jednoznačná definícia. Duševnú poruchu nemôžeme stotožňovať s duševnou chorobou, ktorá je pojmom užším. Jednou z nevyhnutných podmienok, aby sme mohli hovoriť o duševnej poruche je dlhodobé príp. trvalé narušenie zdravia. Úmluva pracuje s pojmom duševné postihnutie, ale ani ona tento pojem bližšie nedefinuje, pričom zdôrazňuje, že zdravotné postihnutie je koncept, ktorý sa neustále vyvíja. Preambula Úmluvy (písm. e.).

³ Kľúčovým článkom k týmto zmenám bol čl. 12 Úmluvy.

⁴ Princíp všeobecnej subsidiarity, § 1 ods. 2 z.ř.s. a princíp zvyškovej subsidiarity, § 1 ods. 3 z.ř.s.

⁵ De facto ide o zmenu pôvodného rozhodnutia, keďže na rozdiel od zrušenia rozsudku, rozhodnutie o obmedzení svojprávnomi v čase jeho vydania zodpovedalo skutočnému stavu veci.

2 Príslušnosť súdu

Ku konaniu o svojprávnomosti je podľa § 3 ods. 1 z.ř.s. vecne príslušný okresný súd, pričom na základe § 36a o.s.ř. jedná a rozhoduje samosudca. Miestne príslušným je podľa § 34 z.ř.s. výlučne všeobecný súd toho, o koho svojprávnomosti sa rozhoduje, čo v spojení s § 85 ods. 1 o.s.ř. znamená súd, v obvode ktorého má človek v dobe zahájenia konania bydlisko⁶. Ak osoba, o ktorej svojprávnomosti sa rozhoduje, má viac bydlísk, sú všeobecným súdom všetky okresné sudy, v obvode ktorých sa nachádzajú. Konanie je tak možné konať u ktoréhokoľvek z nich, pričom rozhodujúca bude voľba, ktorú učiní navrhovateľ. Ak osoba bydlisko nemá, príslušným bude súd, v obvode ktorého sa v dobe zahájenia konania zdržuje. I keď vo väčšine prípadov pôjde o osobu, v záujme ktorej konanie prebieha, čo by zodpovedalo všeobecnej úprave miestnej príslušnosti podľa § 4 z.ř.s., v niektorých prípadoch by mohli vzniknúť pochybnosti, preto je dôležité postaviť úpravu miestnej príslušnosti naisto.

V prípade, že je osoba umiestnená bez svojho súhlasu v zdravotnom ústave alebo zariadení poskytujúcom sociálne služby alebo inom podobnom zariadení, je miestne príslušný súd, v obvode ktorého je tento ústav. Takto určená miestna príslušnosť sa vzťahuje len na prípady nedobrovoľného umiestnenia v zariadení, pričom rozhodujúce je, kde sa osoba fakticky nachádza, napríklad sídlo konkrétnej pobočky a nie len formálne sídlo ústavu či zariadenia, čo zodpovedá požiadavke najrýchlejšieho zásahu a uľahčenia osoby prístupu k súdu. Judikatúra dovodzuje, že nie je rozhodujúca ani dĺžka pobytu v liečebni, ale výlučne stav v dobe zahájenia konania.⁷ Návrh však nie je možné podať k takto určenému súdu v dobe, keď je ešte len rozhodované o prípustnosti prevzatia či držania v zdravotnom ústave.⁸

Zo stanoviska Najvyššieho súdu ďalej vyplýva, že v prípadoch, keď k umiestneniu do ústavu alebo podobného zariadenia došlo so súhlasom osoby, je súd povinný skúmať, či osoba nemá bydlisko v obvode iného súdu a či jej pobyt v ústave nie je len prechodný. Podľa § 105 o.s.ř. môžu sudy svoju miestnu príslušnosť preskúmať len do presne stanovených okamihov. Podľa všeobecnej časti z.ř.s. súd v konaní o spôsobilosti k právnomu jednaniu nevedie prípravné jednanie, ale k prejednaniu veci samej vždy nariadi pojednávanie, preto skúmanie miestnej príslušnosti je možné len predtým, než začne jednať o veci samej. Neskôr môže namietnuť nepríslušnosť len účastník pri prvom jeho úkone, ktorý mu v konaní

---

⁶ Pojem bydlisko fyzickej osoby treba odlišovať od trvalého pobytu, ktorý je používaný v predpisoch verejného práva a ktorý má evidenčný účel. Podľa § 80 o.z. sa bydliskom rozumie miesto, kde sa človek zdržuje s úmyslom žiť tam s výhradou okolností natrvalo.

⁷ Stanovisko Najvyššieho súdu Českej socialistickej republiky z dňa 18. novembra 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

⁸ CHARVÁT, Pavel. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář podle stavu k 1. 1. 2015. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, 122 s.

prislúcha, pokiaľ nebol navrhovateľom.⁹ V prípade, že účastník námietku nepodal alebo došlo k jej zamietnutiu z dôvodu, že nebola podaná včas a dôvodne, je takto založená príslušnosť súdu záväzná pre celé konanie aj v prípade, že by šlo o súd inak miestne nepríslušný, tzv. zhojenie miestnej príslušnosti. Úprava určenia vecnej aj miestnej príslušnosti sa zhoduje s úpravou o.s.ř. pred novelou.

2.1 Inštitút prenesenia príslušnosti

Inštitút prenesenia príslušnosti upravuje § 5 z.ř.s., ktorý stanovuje možnosť jeho využitia v konaniach vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, vo veciach opatrovníckych a po novom tiež v konaniach o svojprávnosti. Všeobecne predstavuje tento inštitút výnimku zo zásady perpetuatio fori, upravenú v § 11 o.s.ř., podľa ktorej sú po celú dobu konania pre určenie vecnej a miestnej príslušnosti rozhodné okolnosti, ktoré tu boli v dobe jeho zahájenia. K preneseniu príslušnosti môže dôjsť za predpokladu, že budú kumulatívne splnené dve podmienky. Po začatí konania sa zmenili okolnosti, podľa ktorých sa príslušnosť posudzuje a prenesenie príslušnosti musí byť v záujme maloletého, opatrovanca alebo osoby o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje.

Možnosť prenesenia príslušnosti upravoval o.s.ř. pred novelou v § 177 ods. 2, v rámci úpravy konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých. Analogicky bolo možné použiť tento inštitút aj v opatrovníckom konaní podľa § 193 ods. 3 o.s.ř. pred novelou. Potreba prenesenia príslušnosti vyplýva z dôvodu dlhodobého trvania týchto konaní. Súdny v minulosti často nesprávne dovodzovali možnosť prenesenia príslušnosti podľa § 193 ods. 3 o.s.ř. pred novelou aj v rámci konania o spôsobilosti k právnym úkonom.¹⁰ Z praxe súdov, i keď nesprávnej, je možné dovodiť, že zakotvenie tohto inštitútu i pre potreby konania o svojprávnosti má svoje opodstatnenie, a to tým skôr, že súdy majú od účinnosti o.z. povinnosť svoje rozhodnutia opakovane preskúmať.¹¹ Keďže sa nejedná len o jednorazové rozhodnutie je možné predpokladať, že v dobe po ktorú je svojprávnosť osoby obmedzená, nezriedka dôjde k zmene jej bydliska či premiestneniu do iného zariadenia.

---

⁹ Námietku miestnej nepríslušnosti nemôže uplatniť žalobca, pretože voľbu miestnej príslušnosti vyjadril už pri jeho prvom úkone, t.j. podaním žaloby. Uznesenie Najvyššieho súdu z dňa 25. júna 2013, sp. zn. 30 Cdo 3355/2012.

¹⁰ Napr. uznesenie Okresného súdu v Tachově z dňa 30. marca 2000, čj. P 25/87 - 27.

¹¹ Zákonom č. 460/2016 Sb., s účinnosťou od 28. 2. 2017, došlo k predĺženiu maximálnej doby obmedzenia svojprávnosti v prípade ireverzibilných porúch na päť rokov. V tejto dobe musí dôjsť aspoň k zahájeniu konania o predĺženie doby obmedzenia svojprávnosti, § 59 o.z.

Osobám je až do dospelosti, resp. po celú dobu potreby opatrovníctva či obmedzenia svojprávnosti, vedený jeden spis. O prenesení príslušnosti môže rozhodnúť len súd pôvodne miestne príslušný, ktorý vo výrokovej časti okrem výroku o prenesení príslušnosti uvedie, ktorému inému okresnému súdu bude spis po právnej moci tohto uznesenia postúpený. Z hľadiska efektívnosti konania, a predovšetkým z dôvodu ochrany záujmov osoby, o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje, je praktické, aby bol ku konaniu príslušný súd, ktorý je najbližšie k účastníkom a dôkazným prostriedkom. Ide o výnimku zo zásady, že nikto nemôže byť odňatý svojmu zákonnému sudcovi, zakotvenú v čl. 38 Listiny, preto musí byť vykladaná reštriktívne. V prípadoch, keď dôjde k zmene bydliska danej osoby, musí súd veľmi dôsledne zvažovať, či prenesenie príslušnosti je v jej záujme.

Lavický v komentári vyjadruje názor, že napriek doslovnému jazykovému zneniu príslušného ustanovenia, ktoré hovorí o možnosti prenesenia príslušnosti, ide o založenie kompetencie iného súdu, a teda pri splnení zákonom stanovených podmienok musí súd svoju príslušnosť na tento iný súd preniesť.¹² Inštitút prenesenia príslušnosti má slúžiť záujmu osoby, o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje, v zmysle čo najrýchlejšieho a najúplnejšieho zistenia všetkých potrebných informácií pre rozhodnutie. Podstatou inštitútu je, aby rozhodoval súd, ktorý má najlepšie predpoklady pre ich získanie, teda súd najbližší. Nepochybne bude aj v záujme samotného súdu, aby mohol s plnou znalosťou veci a bez zbytočných prietáhov o svojprávnosti osoby rozhodnúť. Záujem osoby je z tohto pohľadu nutné posudzovať komplexne, ako najlepší záujem osoby v procesnom význame a v podstate sa tak zhoduje so záujmom na efektívnom konaní, čo zároveň zodpovedá zásade rýchlosti a hospodárnosti. Bolo by teda nelogické a v rozpore s právom na spravodlivý proces, ak by súd svoju príslušnosť nepreniesol, s dôrazom, že ide o konanie ovládané vyšetrovacou zásadou.

V konaniach o svojprávnosti nie sú výnimočné prípady, keď posudzovaná osoba sa nemôže zo zdravotných dôvodov konania zúčastniť. Úvaha súdu by tak zrejme mala smerovať k dôslednému posúdeniu dostupnosti ostatných dôkazných prostriedkov vzhľadom k prípadnej zmene súdu. Rovnako dôkladnú úvahu si zaslúžia situácie, keď síce došlo k zmene bydliska posudzovaného, jeho umiesteniu či premiestneniu do zdravotného ústavu nachádzajúceho sa v obvode iného súdu, ale väčšina dôkazných prostriedkov zostala v obvode pôvodne príslušného súdu.¹³ Nepochybne pôjde o zriedkavé prípady, v ktorých by zmenou bydliska a s tým súvisiacimi zmenami v živote človeka, nebol odôvodnený záujem osoby

---

¹² LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštných řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 25 s.

¹³ Možnosť využitia inštitútu dožiadania, podľa § 122 ods. 2 o.s.ř., bude vzhľadom k povinnosti rozhodujúceho súdu osobu vzhliadnuť závisieť aj od technického vybavenia civilných súdov.

a zároveň aj záujem súdu, o zmenu miestnej príslušnosti. Z dôvodov vyššie uvedených súhlasím s názorom Lavického, že súd ma povinnosť preniesť svoju príslušnosť vždy, keď je to v záujme osoby.¹⁴ Na druhej strane aj v prípade, ak by k preneseniu príslušnosti nedošlo, nesplnenie tejto zákonnej podmienky samo o sebe nemôže byť úspešným odvolacím dôvodom proti konečnému, vecne správne rozhodnutiu pôvodne príslušného súdu.

K preneseniu príslušnosti môže dôjsť ako na návrh, tak i bez návrhu. Na rozdiel od námietky miestnej nepríslušnosti, návrh na prenesenie príslušnosti je možné podať kedykoľvek v priebehu konania, ak podľa účastníka nastali okolnosti, ktoré takýto postup odôvodňujú. Korektív v podobe záujmu osoby však dáva súdu možnosť, aby zväžil všetky okolnosti konkrétneho konania, a to najmä v akom štádiu sa nachádza, aké dôkazy už boli vykonané, kedy došlo k zmene pomerov osoby a následne rozhodol o jeho úspešnosti či neúspešnosti. O prenesení príslušnosti rozhoduje súd uznesením, proti ktorému je možné podať odvolanie. Pre prípad, že odvolanie nebolo podané a súd, na ktorý bola príslušnosť prenesená, s takýmto postupom nesúhlasí, umožňuje zákon tomuto súdu, a to napriek právnej moci uznesenia, predložiť vec k rozhodnutiu svojmu nadriadenému súdu. Zákon síce nestanoví, dokedy tak môže učiniť, ale vzhľadom na zásadu rozhodovania súdu bez zbytočných prietahov, je povinný tak urobiť čo najskôr. Nadriadený, v tomto prípade vždy krajský súd, sa v odôvodnení následne musí vyrovnáť s dôvodmi a argumentmi, ktoré mu v prekladacej správe uviedol súd, na ktorý bola príslušnosť prenesená. Rozhodnutie nadriadeného súdu je záväzné pre oba súdy, t.j. aj pre súd, ktorý príslušnosť preniesol a samozrejme aj pre účastníkov konania.

Prenesenie príslušnosti je úpravou špeciálnou, ktorá má aplikačnú prednosť, čím je v zásade vylúčené použitie delegácie z dôvodu vhodnosti v konaniach uvedených v § 5 z.ř.s.¹⁵ Navyše, postup podľa § 12 ods. 3 o.s.ř., teda povinnosť predložiť vec k rozhodnutiu spoločne nadriadenému súdu, je koniec koncov postup časovo náročnejší, ktorého prednostné využitie by bolo v rozpore so zásadou rýchlosti konania. Súčasne však platí, že ani v konaniach vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, vo veciach opatrovníckych či v konaniach o svojprávnosti, nie je vylúčená aplikácia delegácie z dôvodu vhodnosti. Súd bude môcť o využití tohto inštitútu uvažovať za predpokladu, že nedošlo k zmene okolností podľa

---

¹⁴ Na rozdiel od Charváta, ktorý hovorí, že vždy ide len o možnosť súdu svoju príslušnosť preniesť. Odôvodňuje to tým, že na rozdiel od návrhu na prikázanie veci z dôvodu vhodnosti podľa § 12 ods. 2 o.s.ř., ktorý je uvedený medzi poplatnými úkonmi, položka 24, sadzobníka poplatkov, príloha k zákonu č. 549/1991 Sb., o súdnych poplatkoch, v znení neskorších predpisov, nie je návrh na prenesenie príslušnosti ako účastnícky procesný úkon nikde upravený, a preto by mal byť posudzovaný len ako podnet. Pozri CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 36 s.

¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu z dňa 31. októbra 2013, sp. zn. 29 Nd 292/2013.

ktorých sa miestna príslušnosť posudzuje, teda predovšetkým, ak nedošlo k zmene bydliska osoby.

Na záver k tejto podkapitole dodám, že úprava umožňujúca prenesenie príslušnosti v konaniach o svojprávnomi je plne v súlade s Úmluvou, keďže prioritou opatrenia je ochrana a podpora práv osoby, o ktorej svojprávnomi sa rozhoduje, napríklad tým, že jej je uľahčený prístup „ku spravodlivosti“.

3 Zahájenie konania

Konanie o svojprávosti je možné zahájiť i bez návrhu, čo vyplýva zo všeobecnej časti § 13 ods.1 z.ř.s. V prípade zahájenia konania bez návrhu¹⁶, vydá súd uznesenie ihneď potom, čo sa dozvie o skutočnostiach, ktoré sú pre vedenie konania rozhodujúce.¹⁷ Z ustanovenia aj logiky veci vyplýva, že súd nie je povinný zisťovať, či je napríklad niekde človek, ktorého ochranu záujmov je nutné zaistiť obmedzením jeho svojprávosti, ale o potrebe zahájiť konanie sa dozvie napríklad zo svojej predchádzajúcej rozhodovacej činnosti či podnetu iných osôb. Uznesenie je súd povinný doručiť všetkým účastníkom do vlastných rúk, ale zahájenie konania o svojprávosti a s tým spojené hmotnoprávne aj procesnoprávne účinky nastávajú už samotným vydaním uznesenia. Z dôvodu verejného záujmu a zabráneniu možného zneužívania opravného prostriedku na nedôvodné priet'ahy v konaní, zákon vylučuje proti tomuto uzneseniu možnosť podať odvolanie.¹⁸

Návrh na zahájenie konania je možné urobiť nielen písomne v listinnej alebo elektronickej podobe, ale na základe § 14 z.ř.s. tiež ústne do protokolu. Napriek tomu, že nová právna úprava, na rozdiel od § 42 ods. 2 o.s.ř. pred novelou, povinnosť každého okresného súdu spísať podanie do protokolu a postúpiť ho bez priet'ahov príslušnému súdu nezakotvuje, bolo by v rozpore s povahou príslušných konaní, aby nebol použitý výklad v prospech osôb, v záujme ktorých sú tieto konania vedené.¹⁹ Súd zároveň preberá zodpovednosť, že takto učený návrh spĺňa všetky zákonom predpísané náležitosti.²⁰

3.1 Aktívne legitimované subjekty

Procesná úprava konania o svojprávosti nestanoví žiadne špeciálne požiadavky na osobu, ktorá môže byť navrhovateľom a nároky na osobu navrhovateľa nevyplývajú ani z úpravy hmotnoprávej²¹, z čoho plynie, že návrh môže podať ktorýkoľvek procesne spôsobilý subjekt. Znenie zákona však okrem toho v § 35 ods. 1 z.ř.s. normuje, že návrh na

---

¹⁶ Prejav zásady oficiality.

¹⁷ Dôvodom k zahájeniu konania nie sú len skutočnosti, ktoré by odôvodňovali obmedzenie človeka vo svojprávosti, ale aj zmenu rozsahu obmedzenia, zrušenie rozsudku o svojprávosti, či navrátenie svojprávosti.

¹⁸ Úprava je zhodná s úpravou v o.s.ř. pred novelou, ktorá však bola neprehľadná. Porov. napr. § 81 v spojení s § 202 ods. 1 písm. c.) o.s.ř. pred novelou.

¹⁹ Na rozdiel od LEVÝ, Jiří. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. 21 s.

²⁰ Podrobnosti, na ktoré by sa mal súdny úradník pri spisovaní návrhu zamerať, pozri náležitosti návrhu v podkapitole 3.2.

²¹ Porov. napr. § 66 ods. 2 o.z., ktorý vyžaduje právny záujem navrhovateľa v konaní o prehlásení človeka za nezvestného.

obmedzenie alebo vrátenie svojprávnosti môže podať tiež zdravotný ústav. Napriek stanovisku Najvyššieho súdu ČSR, ktorý priznal postavenie navrhovateľa len zdravotníckemu zariadeniu, dnes zdravotnému ústavu, s právnou subjektivitou, nepovažujem v ňom vyslovený názor za správny.²² Prikláňam sa k názoru Šínovej, že zákon v § 35 odst.1 z.ř.s. v spojení s § 19 o.s.ř. vety za bodkočiarkou, výslovne priznáva spôsobilosť byť účastníkom aj zdravotnému ústavu bez právnej osobnosti.²³ Bývalý Najvyšší súd ČSR svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že by nebolo vhodné, keby účastníkom mohol byť zdravotný útvar, ktorému by nebolo možné uložiť náhradu ujmy, ktorá vznikla v dôsledku zjavne bezdôvodného návrhu. Vzhľadom k účelu samotného konania, v ktorého popredí stojí ochrana záujmov osoby, o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje, nepovažujem takéto odôvodnenie za dostačujúce, aby založilo interpretáciu nezodpovedajúcu jazykovému výkladu § 35 ods. 1 z.ř.s., a súčasne odporujúcu teleologickému výkladu § 19 o.s.ř. vety za bodkočiarkou.

Na tomto mieste by som rada načrtla výklad daného ustanovenia, ktorý by bol pre mňa najpriateľnejší. Zdravotný ústav²⁴ ako legislatívna skratka pre ústav poskytujúci zdravotnú starostlivosť, ktorý je v bezprostrednom kontakte s osobou, bude mať spravidla dostatok potrebných a odborných znalostí pre posúdenie, či je potrebné zahájiť konanie o obmedzení alebo navrátení svojprávnosti, pričom obava, že ide o návrh bezdôvodný, nemôže v tomto prípade prevážiť nad ochranou osoby. Výnimka by sa nevzťahovala na iný než zdravotný ústav či podobné zariadenie, ako je napríklad zariadenie sociálnych služieb²⁵ alebo štátne orgány, s výnimkou prípadov, keď tak stanoví samotný zákon²⁶. Ak mal zákonodarca v úmysle priznať možnosť podať návrh len zdravotným ústavom s právnou osobnosťou, mal použiť termín poskytovateľ zdravotných služieb, čím by bolo zrejmé, že ide o fyzickú alebo právnickú osobu, opäť by však šlo v tomto prípade o úpravu redundantnú, preto podľa môjho názoru, nemal zákonodarca ustanovenie § 35 ods. 1 z.ř.s. do zákona vôbec

²² Stanovisko Najvyššieho súdu Českej socialistickej republiky z dňa 18. novembra 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

²³ ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 60 s.

²⁴ O.s.ř. pred novelou v § 186 užíval pojem zdravotnícke zariadenie, s ktorým pracoval aj zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, v znení neskorších predpisov, ale tento pojem nebol definovaný.

²⁵ V dnešnej terminológii dochádza k dôslednému rozlišovaniu pojmov. Ak by išlo o poskytovateľa sociálnych služieb, definovaný v § 6 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálnych službách, v znení neskorších predpisov, ako osoba s právnou osobnosťou návrh samozrejme podať môže.

²⁶ Zastávam názor, že jediným štátnym orgánom bez právnej osobnosti, ktorý môže podať návrh na zahájenie konania je na základe § 8 ods. 2 z.ř.s. štátne zastupiteľstvo. Tu sa rozchádzam s názorom Bílého, podľa ktorého môže návrh podať ktorýkoľvek štátny orgán. Svoj názor opiera o § 35 ods. 2 z.ř.s., ktorý podľa mňa dopadá na iné situácie, pozri podkapitolu 3.2., a ide tak o výklad neprípustný. Pozri BÍLÝ, Martin. In SVOBODA: *Zákon o zvláštních...*, 82 s.

zaradiť.²⁷ Z vyššie uvedených dôvodov k danému ustanoveniu zaujímam kritický postoj a považujem za nedostatok novej právnej úpravy, že nezvolila jeho jednoznačné znenie.

Naopak, nestotožňujem sa s kritikou, že ustanovenie § 35 z.ř.s. je koncipované príliš široko, v dôsledku čoho nie sú osoby s duševnou poruchou dostatočne chránené pred nedôvodným zahajovaním konaní o svojprávnosti, keďže návrh môže podať každý procesne spôsobilý subjekt, s výhradou vyššie uvedeného, pričom nie je vyžadovaný ani jeho právny záujem.²⁸ Z judikatúry vyplýva, že k pokusom o zneužívanie, predovšetkým zbavovania spôsobilosti k právnym úkonom, dochádzalo najmä zo strany blízkych osôb, príp. opatrovníkov, ktorí sa takýmto spôsobom chceli dostať napríklad k majetku opatrovanca. Z povahy vecí je pritom vylúčené, aby práve tieto osoby neboli spôsobilé podať návrh na zahájenie konania, aj preto zastávam názor, že zúžením okruhu osôb, ktoré by boli oprávnené návrh podať, by k požadovanému cieľu nedošlo. Súčasne si myslím, že vzhľadom k priorite konania, ktorou je ochrana človeka, by nemalo záležať na tom, kto o osobe a jej živote má informácie, ktoré ho vedú k podaniu návrhu. Návrh na zahájenie konania, tak bez akýchkoľvek rozporov, môže podať každá osoba, ktorá má právnu osobnosť.

Navyše, z.ř.s. na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy dáva príslušnému štátnemu zastupiteľstvu oprávnenie nielen vstúpiť do zahájeného konania ako zvláštny procesný subjekt, ale tiež podať návrh na zahájenie konania o svojprávnosti a byť tak jeho účastníkom.²⁹ Štátne zastupiteľstvo, ako účastník konania, má oprávnenie činiť všetky úkony, ktoré z tohto postavenia vyplývajú, napríklad disponovať návrhom, ani v tomto prípade však nemôže vykonať tie úkony, ktoré prináležia len stranám hmotnoprávneho vzťahu.³⁰ V prípade, že nedošlo k zahájeniu konania na návrh iného subjektu či uznesením súdu, je na zvážení samotného zastupiteľstva, či z dôvodu verejného záujmu podá návrh na zahájenie konania o svojprávnosti.³¹ Nepochybne tým, že zákonodarca zaradil štátne zastupiteľstvo zastupujúce verejný záujem medzi aktívne legitimované subjekty, došlo k zvýšeniu ochrany práv osôb s postihnutím.

---

²⁷ Názor na použitie pojmu zdravotný ústav, pozri podkapitolu 3.1.1.

²⁸ Porov. i dôvodová správa k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštných řízeních soudních. Dostupná v systéme ASPI. 27 s.

²⁹ § 8 ods. 1 písm. d.) a ods. 2 z.ř.s., má zákonom priznanú procesnú spôsobilosť. Štátne zastupiteľstvo v konaní o svojprávnosti vystupuje svojim vlastným menom.

³⁰ Uzavretie zmluvy je v konaniach o svojprávnosti z povahy vecí vylúčené.

³¹ Z dôvodu prekážky litispendencie súd konanie o neskoršom návrhu zastaví, § 83 o.s.ř. v spojení s § 104 ods. 1 o.s.ř., platí i vice versa.

3.1.1 Použitie pojmu zdravotný ústav pre účely konania o svojprávnosti

Na tomto mieste by som sa rada zamyslela nad použitím pojmu zdravotný ústav v § 35 z.ř.s., ktorý vystriedal doposiaľ zaužívaný termín zdravotnícke zariadenie, ktorý bolo vzhľadom na definíciu obsiahnutú v zákone o zdravotných službách nutné nahradiť.³² Dôvodová správa ku konaniu vo veciach vyslovenia prípustnosti prevzatia alebo držania v zdravotnom ústave, v skratke detenčného konania uvádza, že pojem ústav zdravotnej starostlivosti je použitý zámerne, aby bol zachovaný ústavný rozmer, ktorého základ tvorí čl. 8 ods. 6 Listiny.³³ Súdny tak môžu ochranu poskytovať všade tam, kde je osoba bez svojho súhlasu umiestnená v ústavnej zdravotnej starostlivosti, tzn. nielen podľa zákona o zdravotných službách³⁴, ale napríklad aj umiestnenému v protialkoholickéj záchytnej stanici³⁵.

V literatúre sa potom môžeme stretnúť s názorom, v ktorom je zdravotný ústav podľa § 35 z.ř.s. stotožňovaný s ústavom, v ktorom je osoba prevzatá alebo držaná bez svojho súhlasu, čo zodpovedá úprave § 75 z.ř.s. v rámci detenčného konania.³⁶ Takýto výklad zdravotného ústavu je pre potreby konania o svojprávnosti neprimerane obmedzujúci a taktiež v rozpore so zmyslom ustanovenia. Ten istý ústav by na rozdiel od pacientov, umiestnených v jeho starostlivosti bez ich súhlasu, musel u pacientov umiestnených v ňom dobrovoľne, predkladať na žiadosť súdu lekársku správu. Povinnosť predložiť lekársku správu, podľa môjho názoru, nie je možné uložiť žiadnemu ústavu, ktorý poskytuje zdravotnú starostlivosť. Každý zdravotný ústav, bez ohľadu na zameranie, musí vykazovať určitý stupeň všeobecnej lekárskej odbornosti, preto je v zásade jedno či návrh predloží povedzme psychiatrická liečebňa alebo kožná klinika.³⁷ Taktiež podľa mňa nezáleží, či ide o poskytovanie ústavnej alebo ambulantnej liečby. Avšak, vzhľadom k profesionalite zdravotných ústavov a ďalším povinným náležitostiam návrhu na zahájenie konania usudzujem, že návrh budú podávať len tie ústavy, ktoré majú o duševnom stave osoby dostatočné informácie. Z rovnakého dôvodu predpokladám, že v prípade nepravidelnej ambulantnej liečby či iných krátkodobých liečbach, bude do úvahy pripadať skôr podávanie podnetov.

³² Podľa § 4 ods. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotných službách a podmínkach jejich poskytování, v znení neskorších predpisov, sa zdravotníckym zariadením rozumejú priestory určené pre poskytovanie zdravotných služieb.

³³ Dôvodová správa k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupná v systéme ASPI. 33 s.

³⁴ § 38 až § 40 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotných službách a podmínkach jejich poskytování, v znení neskorších predpisov.

³⁵ § 17 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, v znení neskorších predpisov.

³⁶ KOKEŠ, Marian. In MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. 89 s.

³⁷ Zhodne CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 124 s.

Ďalším prezentovaným názorom, s ktorým sa môžeme v odbornej literatúre stretnúť je stotožnenie zdravotného ústavu s poskytovateľom zdravotných služieb.³⁸ Definícia hovorí, že ide o fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá má oprávnenie k poskytovaniu zdravotných služieb podľa zákona o zdravotných službách.³⁹ V takomto ponímaní by do definície zdravotného ústavu neboli zahrnuté zdravotné ústavy bez právnej osobnosti,⁴⁰ ale ani tí, ktorí výnimočne majú oprávnenie poskytovať zdravotnú starostlivosť na základe iného právneho predpisu. Keďže by sa jednalo len o zriedkavé prípady iných poskytovateľov, pri ktorých sa dá očakávať, že súd od vyžadovania lekárskej správy upustí, zastávam názor, že ak zákonodarca nemal v úmysle priznať zdravotnému ústavu procesnú subjektivitu nad rámec právnej subjektivity, mal operovať s pojmom poskytovateľ zdravotných služieb, čím by zároveň došlo k zjednoteniu terminológie použitej aj v o.z., konkrétne v § 105 ods. 1.

Na základe vyššie uvedeného zastávam názor, že použitý výraz zdravotný ústav je zavádzajúci, nejednoznačný a pre potreby konania o svojprávnosti preto nevyhovujúci.

3.1.2 Procesná legitímácia osoby obmedzenej vo svojprávnosti⁴¹

Zákon v súlade s požiadavkami Úmluvy priznáva, v § 35 ods. 3 z.ř.s., aktívnu legitímáciu k podaniu návrhu na zrušenie alebo zmenu rozhodnutia aj osobe vo svojprávnosti obmedzenej. Osoba tak môže podať návrh, bez ohľadu na rozsah svojho obmedzenia aj v prípade, že by jej hmotnoprávny opatrovník s takýmto návrhom, príp. s navrhovanou zmenou rozsahu obmedzenia nesúhlasil. Avšak, hneď v druhej vete, zákon umožňuje súdu v prípade, že návrh osoby opakovane zamietol a nie je možné očakávať zlepšenie jej stavu, rozhodnúť, že toto právo osobe po primeranú dobu, najdlhšie po dobu šiestich mesiacov nenáleží. Oproti predchádzajúcej úprave došlo k zmene, keď zákon výslovne požaduje, aby šlo o opakované zamietnutie. Otázkou ale je, čo tým mal zákonodarca konkrétne na mysli. Z doslovného znenia zákona vyplýva, že postačí, ak k zamietnutiu návrhu osoby dôjde aspoň dvakrát, nikde ale nie je stanovené, v akej dobe by k týmto zamietnutiam malo dôjsť, aby súd mohol osobe právo na podanie návrhu odňať. Posúdenie otázky, či je možné očakávať zlepšenie zdravotného stavu osoby, je v rukách znalca. Aj v tomto prípade, je možné

³⁸ CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 124 s.

³⁹ Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotných službách a podmínkach jejich poskytování, v znení neskorších predpisov.

⁴⁰ Čo by zodpovedalo názoru zastávaného aj dôvodovou správou, že zdravotný ústav musí mať právnu osobnosť. Dôvodová správa k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupná v systéme ASPI. 27 s.

⁴¹ Od účinnosti o.z. sa aj osoby zbavené spôsobilosti k právnym úkonom považujú za osoby vo svojprávnosti obmedzené so zachovaním možnosti právne jednať v bežných záležitostiach každodenného života. Súdny musí svojprávnosť osôb obmedzených alebo zbavených spôsobilosti k právnym úkonom preskúmať do 31. 12. 2018, inak sa stanú plne svojprávne, § 3032 a § 3033 o.z. v znení zákona č. 460/2016 Sb.

polemizovať, ako spoľahlivo môže znalec určiť zdravotný stav osoby do budúcnosti.⁴² V z.ř.s. došlo k opätovnému skráteniu maximálnej doby⁴³, po ktorú súd môže odňať osobe právo na podanie návrhu, a to na dobu šiestich mesiacov.

Účelom úpravy je zabrániť podávaniu bezdôvodných, šikanujúcich návrhov. Už v roku 2007 sa Ústavný súd vyjadril, že „z tohto opatrenia je zrejmý nedostatok rešpektu k osobnosti sťažovateľky a je z nej zrejmá snaha uľahčiť vec pre dobro súdu samotného“.⁴⁴ Podotýkam, že sťažovateľka sa v tomto prípade domáhala vrátenia spôsobilosti k právnym úkonom dvakrát v priebehu tri a pol roka, čo nie je možné, rovnako z pohľadu Ústavného súdu, považovať za prejav kverulanstva. Súčasná úprava je podľa môjho názoru nejednoznačná a nič na tom nemení ani to, že zákonodarca po novom vyžaduje opakované zamietnutie návrhu. Ako vyplýva zo samotného judikátu, stále je sudcom ponechaný veľký priestor, v ktorom môže dochádzať k neprimeranému zásahu do práv osôb s postihnutím. Vzhľadom k tomu, o aký závažný zásah do práva osoby ide, konkrétne je osobe na dobu šiestich mesiacov odňaté právo obrátiť sa na súd podľa čl. 36 ods. 1 Listiny, považujem súčasné znenie § 35 ods. 3 z.ř.s. vety druhej za neprimerané cieľu, ku ktorému smeruje.⁴⁵ Okrem toho sa opatrenie týka len návrhov, ktoré boli podané osobami obmedzenými vo svojprávnom, preto ustanovenie považujem za diskriminačné a v rozpore s čl. 13 Úmluvy⁴⁶. Nepochybne, najväčší záujem na zmene či zrušení rozhodnutia budú mať predovšetkým osoby, ktorých sa takéto rozhodnutie bytostne týka, to ale nevylučuje časté podávanie návrhov napríklad zo strany blízkych osôb, v prípade ktorých súd už toto opatrenie použiť nemôže. Považujem za dostatočné, že súd má možnosť vyrovnáť sa s nedôvodnými návrhmi, síce až po zahájení konania, ale hneď na jeho začiatku, uložením povinnosti predložiť lekársku správu tak, ako je to v prípade návrhov podaných inými osobami.⁴⁷ Navyše, súd môže taktiež využiť uloženie sankčného opatrenia podľa § 24 z.ř.s., i keď až potom, čo sa už zaoberal vecou samou.

Nakoniec, ako zákonom nedoriešené sa javia situácie, keď osoba obmedzená vo svojprávnom podá návrh na zmenu či zrušenie predchádzajúceho rozhodnutia v dobe, keď jej

---

⁴² Netreba zabúdať, že ide o osoby, ktoré sú schopné samy podať návrh, spravidla si teda plne uvedomujú dôsledky svojho obmedzenia. Tým chcem zdôrazniť, že nejde o najťažšie formy duševného postihnutia, pri ktorých je z môjho laického pohľadu omnoho ľahšie predpokladať, že k zmene zdravotného stavu osoby nedôjde.

⁴³ V o.s.ř. od jeho účinnosti bola maximálna doba najskôr 3 roky, potom 1 rok.

⁴⁴ Nález Ústavného súdu z dňa 13. decembra 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07.

⁴⁵ Ústavný súd sa ale vyjadril, že existencia § 186 ods. 3 o.s.ř., dnes § 35 ods. 3 z.ř.s. nie je protiústavná. Tamtiež.

⁴⁶ „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tejto úmluvy, zaistia osobám so zdravotným postihnutím účinný prístup k spravodlivosti na rovnoprávnom základe s ostatnými...“

⁴⁷ Bližšie k povinnosti predložiť lekársku správu pozri nižšie.

toto právo nenáleží. Komentárová literatúra poskytuje dva názory. Čuhelová a Pondikasová zastávajú názor, že súd návrh zamietne pre nedostatok legitímácie⁴⁸, pričom Charvát hovorí o zastavení konania pre nedostatok jeho podmienok⁴⁹. Ako najvhodnejšie sa javí riešenie, ktoré v tejto veci načrtli Šínová a Příbylová, ktoré zastávajú názor, že odmietnutie návrhu sa v tomto prípade javí ako postup logickejší, aby súd nemusel vôbec pojednávanie nariadiť. Zároveň ale upozorňujú, že úprava § 104 o.s.ř. na tento prípad nedopadá, keďže nedostatok procesnej spôsobilosti je napravitel'ný a vecná legitímácia nie je procesnou podmienkou, preto odporúčajú zákon, o možnosti návrh odmietnuť, doplniť.⁵⁰

3.2 Návrh na zahájenie konania

Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy, z.ř.s. požaduje, aby okrem všeobecných náležitostí, upravených v § 42 ods. 4 a § 79 o.s.ř., z návrhu vyplývalo, z akých skutkových a právnych dôvodov navrhovateľ považuje návrh za dôvodný, a že použitie miernejších a menej obmedzujúcich opatrení v danom prípade nie je možné. Navrhovateľ preto musí okrem iného uviesť osobný stav posudzovaného, aký je jeho zdravotný stav, ako dlho jeho nepriaznivý zdravotný stav trvá, či je možné v budúcnosti počítať so zlepšením, jeho rozpoznávacie schopnosti, každodenné fungovanie, či využíva nejakú formu podpory, jeho spôsobilosť posúdiť potrebu zdravotných služieb, ako si predstavuje usporiadanie svojej situácie do budúcnosti, aké riešenie preferuje, aká konkrétna závažná ujma mu hrozí a prečo nepostačuje využitie miernejších opatrení.⁵¹ Okrem dôvodov skutkových, musí teda uviesť aj určité právne posúdenie. Zákonodarcia tým pravdepodobne chcel docieľiť, aby sa navrhovateľ, hlavne v prípadoch návrhu na obmedzenie svojprávnosti, dostatočne zoznámil s právnou úpravou a zvážil všetky možné alternatívy. Na rozdiel od podrobného vyličenia skutkového stavu by súdy mali, podľa môjho názoru, k uvedeniu právnych dôvodov mali pristupovať skôr voľne aj s dôrazom, že ide o konanie, v ktorom nie sú viazané návrhom, § 26 z.ř.s. Pokiaľ by návrh neobsahoval všetky zákonom stanovené náležitosti, vyzve súd navrhovateľa podľa § 43 o.s.ř. k jeho oprave či doplneniu s poučením, že ak k náprave nedôjde a pre tento nedostatok nebude môcť v konaní pokračovať, návrh odmietne. Zakotvenie povinnosti navrhovateľa na bližšie špecifikovanie návrhu v konaniach o svojprávnosti je určite legitímnu požiadavkou

---

⁴⁸ ČUHELOVÁ, Kateřina, PONDIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních...*, 113 s.

⁴⁹ CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 126 s.

⁵⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta v spoluautorstve s PŘIBYLOVÁ, Jana. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015, 57 s.

⁵¹ Tamtiež.

zákonodarcu, aj vzhľadom k už spomínanému neobmedzenému okruhu navrhovateľov, ktorú je zároveň možné považovať za určitý prostriedok ochrany proti nedôvodným návrhom.

Ako hlavný nástroj ochrany pred zahlcovaním súdov podávaním nedôvodných či šikanózných návrhov má slúžiť tak, ako za predošlej právnej úpravy, možnosť súdu uložiť navrhovateľovi povinnosť predložiť lekársku správu. Zákon výslovne stanoví, že túto povinnosť nie je možné uložiť, ak je navrhovateľom štátny orgán alebo zdravotný ústav. Zmyslom zákonodarcu bolo oslobodiť tie subjekty, u ktorých sa nepredpokladá, že by došlo k zneužitiu aktívnej legitímácie, vzhľadom k presadzovaniu verejného záujmu či lekárskej odbornosti. Ostatným navrhovateľom súd môže uznesením uložiť povinnosť predložiť lekársku správu, k čomu im určí primeranú sudcovskú lehotu, s poučením, že ak správu nepredložia, súd konanie zastaví. Uznesenie o predložení lekárskej správy je uznesením, ktorým sa upravuje vedenie konania, preto proti nemu nie je odvolanie prípustné, § 202 ods. 1 písm. a.) o.s.ř.⁵²

Z praxe súdov vyplýva, že príliš často automaticky žiadajú predloženie lekárskej správy bez toho, aby dôsledne zvažili všetky okolnosti konkrétneho prípadu. Navyše, iný navrhovateľ, než posudzovaný, bude môcť údaje chránené lekársym tajomstvom bez jeho súhlasu získať len ťažko. Pritom už dávno bolo judikované, že „*súd nebude požadovať lekárske vysvedčenie tam, kde by sa zdala podľa okolností prípadu taká požiadavka zbytočná, alebo keď by iné okolnosti nasvedčovali tomu, že je vo všeobecnom záujme, aby konanie bolo vykonané (kde by napr. mohlo dôjsť k ohrozeniu života či zdravia iných osôb).*“⁵³

Z novšej judikatúry spomeniem uznesenie, v ktorom sa uvádza, „*nie je možné v zmysle § 186 ods. 2 o.s.ř. pristupovať k zastaveniu konania tam, kde by boli podmienky pre to, aby po takomto zastavení konania súd zahájil obdobné konanie o spôsobilosti k právnym úkonom i bez návrhu, lebo tomu zodpovedajú okolnosti konkrétneho prípadu.*“⁵⁴ Odvolací súd zmenil rozhodnutie tak, že konanie sa nezastavuje, napriek tomu, že navrhovateľ nepredložil lekársku správu, ale uviedol, ktorá konkrétna lekárska inštitúcia by správu na žiadosť súdu poskytla, v tomto prípade Pardubická krajská nemocnica, a.s., Psychiatrická klinika a priložil ďalšie dôkazy v podobe rozhodnutia Krajskej hygienickej stanice o deratizácii bytu a sťažnosti spolubývajúcich z dôvodu nevhodného správania posudzovanej osoby. Z judikátu je možné jednak dovodiť povinnosť súdu, v prípade, ak vyzve účastníka k predloženiu lekárskej správy, aby ho riadne poučil, že ak nemôže správu predložiť, nech aspoň uvedie,

---

⁵² Porov. i uznesenie Najvyššieho súdu z dňa 31. októbra 1969, sp. zn. 2 Cz 29/69. Odvolanie proti uzneseniu o zastavení konania, ako aj proti odmietnutiu návrhu prípustné je.

⁵³ Uznesenie Mestského súdu v Prahe z dňa 8. decembra 1964, sp. zn. 6 Co 651/1964.

⁵⁴ Uznesenie Krajského súdu v Hradci Králové z dňa 29. septembra 2011, sp. zn. 23 Co 439/2011.

aké konkrétne kroky za účelom jej získania urobil, u ktorého konkrétneho lekára a čo vystaveniu a predloženiu lekárskej správy zabránilo.⁵⁵ A ďalej, že aj v prípade nepredloženia lekárskej správy, pri uvedení ďalších relevantných skutočností navrhovateľom je nutné uplatniť postup, pri ktorom súd konanie nezastaví, keďže nie je týmto uznesením viazaný, § 170 ods. 2 o.s.ř.⁵⁶

Zo zmienených judikátov vyplýva, že predloženie lekárskej správy má byť ukladané len v prípadoch, keď je z okolností zrejmé, že nie je dôvod uvažovať o zásahu do svojprávnosti. Pod tlakom novej právnej úpravy sa nádejam, že by mohlo dôjsť k zmene v prístupe súdov aj pri rozhodovaní, či navrhovateľovi uložia povinnosť predložiť lekársku správu o duševnom stave osoby, tzn. k tomuto kroku pristúpia až po dôslednom zvážení všetkých okolností.

V komentárovej literatúre je dlhodobo zastávaný názor, že povinnosť predložiť lekársku správu nie je možné uložiť navrhovateľovi, ak je ním samotný posudzovaný, s odôvodnením, že by šlo o porušenie § 35 ods. 3 z.ř.s.⁵⁷ Podľa môjho názoru je takýto výklad odseku tretieho nesprávny, pretože účelom daného ustanovenia je umožniť osobe bez ohľadu na rozsah obmedzenia jej svojprávnosti pred súdom samostatne vystupovať, t.j. osoba má zákonom priznanú procesnú spôsobilosť. Ide o výnimku z § 22 o.s.ř., z ktorého okrem iného vyplýva, že osoba v rozsahu obmedzenia svojprávnosti, nemôže pred súdom sama jednať a musí byť zastúpená opatrovníkom. Zmyslom a účelom daného ustanovenia nemôže byť právo na prejednávanie nedôvodných či dokonca šikanózných návrhov. Naopak si myslím, že pre osobu, do ktorej svojprávnosti má byť zasiahnuté, k jej návrhu zvyčajne zúžením rozsahu obmedzenia alebo celkovým navrátením svojprávnosti, bude predloženie lekárskej správy ľahko dostupným, a zároveň veľmi presvedčivým dôkazným prostriedkom na zahájenie konania, keďže ako pacient má na poskytnutie týchto údajov nárok.⁵⁸

Ako už bolo niekoľkokrát v práci naznačené, je nutné dôsledne odlišovať, či bol k súdu podaný návrh, alebo sa jedná len o podnet k zahájeniu konania. V prípade nejasností môže súd zaslať na pisateľa dopyt, či chce byť navrhovateľom, a teda účastníkom konania so všetkými z toho vyplývajúcimi právami a povinnosťami, alebo ide len o podnet.⁵⁹ Takýto postup sa javí praktický v prípadoch, kedy je pravdepodobné, že osoba nemá záujem byť

⁵⁵ Podrobnosti ako môže výzva vyzerat'. Pozri CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 125 s.

⁵⁶ Poučenie o možnom zastavení konania ako následku nepredloženia lekárskej správy chýbat' nesmie.

⁵⁷ DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1396 s.; BÍLÝ, Martin. In SVOBODA: *Zákon o zvláštních...*, 82 s.; CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 126 s.

⁵⁸ § 65 ods. 1 písm. a.) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, v znení neskorších predpisov.

⁵⁹ Stanovisko Najvyššieho súdu Českej socialistickej republiky z dňa 18. novembra 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

účastníkom konania ako navrhovateľ.⁶⁰ Inak súd vyzve navrhovateľa k oprave alebo doplneniu podania, podľa § 43 o.s.ř. Aj v prípade, že návrh nebude v potrebnom rozsahu spresnený, t.j. dôjde k jeho odmietnutiu, má súd povinnosť z dôvodu závažnosti predmetu konania prešetriť, či nie sú dôvody pre zahájenie konania ex offo, t.j. správať sa tak, akoby šlo o podnet. Za týmto účelom sa môže napríklad spýtať na povesť človeka, o ktorého svojprávnomosti sú možné pochybnosti, v mieste jeho bydliska, policajného orgánu, orgánu sociálnej starostlivosti, zamestnávateľa, osôb poskytujúcich pomoc zdravotne postihnutým osobám a pod. Pokiaľ súd k podnetu konanie nezačne, urobí o tom v spise úradný záznam s uvedením dôvodov a oznamovateľa o výsledku informuje.⁶¹ V prípade, že bolo podaných viacej návrhov či podnetov týkajúcich sa jednej a tej istej osoby, napríklad ako na obmedzenie tak i navrátenie svojprávnomosti a bolo vydané uznesenie o začatí konania, posudzuje súd svojprávnomosť človeka komplexne v jedinom konaní, bez ohľadu na rozdielnosť dôvodov, o ktoré sa návrhy opierali, § 26 z.ř.s.⁶²

Nakoniec k podkapitole dodám, že zákon pri určitých profesiách, napríklad advokátov, notárov, sudcov, štátnych zástupcov a ďalších, u ktorých je plná svojprávnomosť podmienkou ich výkonu, stanoví povinnosť súdu bezodkladne doručiť kópiu návrhu o zahájení konania alebo uznesenia o zahájení konania o obmedzení alebo vrátení svojprávnomosti tiež ministrovi spravodlivosti a príslušnej profesnej komore.⁶³ Cieľom úpravy je, aby v prípade akýchkoľvek pochybností, mali príslušné subjekty dostatok času urobiť potrebné kroky k zabráneniu prípadnej ujmy, ktorá by činnosťou týchto osôb mohla vzniknúť a mala neblahé dôsledky vo sfére ďalších osôb.⁶⁴

---

⁶⁰ Nie je vylúčené, že súd osobu priberie uznesením do konania ako účastníka, § 7 z.ř.s.

⁶¹ CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 124 s.

⁶² Porov. i stanovisko Najvyššieho súdu Českej socialistickej republiky z dňa 2. decembra 1983, sp. zn. Cpj 35/83.

⁶³ Predchádzajúca právna úprava hovorila o informačnej povinnosti súdu len v súvislosti s osobou advokáta, § 79 ods. 4 a § 81 ods. 3 o.s.ř. pred novelou.

⁶⁴ Napr. pozastavenie práva vykonávať činnosť znalca alebo tlmočníka, pokiaľ bolo zahájené konanie o spôsobilosti k právnym úkonom, podľa § 20 ods. 1 písm. b.) zákona č. 36/1967 Sb., o znalciach a tlmočníkoch, v znení neskorších predpisov.

4 Účastníci konania

Účastníkom konania o svojprávnosti je podľa § 6 ods. 1 z.ř.s. navrhovateľ a ten, o ktorého právach a povinnostiach je v konaní jednané. Právami a povinnosťami sú nielen tie, o ktorých sa má priamo rozhodovať, ale i tie, o ktorých sa síce nerozhoduje, ale o ktorých sa jedná a môžu byť výrokom rozhodnutia dotknuté. Ak bude konanie o svojprávnosti zahájené na návrh, vždy bude účastníkom aspoň navrhovateľ a posudzovaný. Z.ř.s. namiesto legislatívnej skratky „vyšetrovaný“, pre osobu, o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje, používa pojem „posudzovaný“. Ide o označenie, ktoré nepôsobí stigmatizujúco a vyhovuje koncepcii sociálneho modelu, preto je treba takúto zmenu aj vzhľadom k požiadavkám Úmluvy uvítať.

Ak je človek, o ktorého svojprávnosti sa rozhoduje, rodičom maloletého dieťaťa, je účastníkom aj toto dieťa, ktoré musí byť zastúpené kolíznym opatrovníkom a tiež druhý rodič.⁶⁵ Súd v prípade obmedzovania svojprávnosti totiž obligatórne rozhoduje aj o výkone rodičovskej zodpovednosti⁶⁶ podľa § 865 ods. 2 o.z. Ak súd rodiča v tejto oblasti obmedzí, zo zákona nastáva pozastavenie jeho výkonu rodičovskej zodpovednosti vo všetkých zložkách, iba ak súd rozhodne, že sa mu vzhľadom k jeho osobe zachováva výkon povinnosti a práva starostlivosti o dieťa, prípadne osobného styku s dieťaťom, § 868 ods. 2 o.z. Ak došlo k obmedzeniu výkonu rodičovskej zodpovednosti, vykonáva ju v plnom rozsahu len druhý rodič, preto je nevyhnuté, aby aj on bol účastníkom konania o svojprávnosti. Manžela vyšetrovaného, dnes posudzovaného, nie je možné považovať za účastníka konania, ak nemá s človekom, o ktorého svojprávnosti sa rozhoduje, spoločné dieťa alebo nie je navrhovateľom.⁶⁷ Rovnako tak účastníkmi nie sú dajme tomu iní príbuzní či zamestnávateľa, pokiaľ by sami nepodali návrh, keďže v konaní sa nejedná o ich právach a povinnostiach, i keď nie je vylúčený následný dopad rozhodnutia aj do ich sféry.

Ak nedošlo k zastaveniu konania o svojprávnosti pre nepredloženie lekárskej správy, resp. bolo i napriek nepredloženiu v konaní o svojprávnosti pokračované, súd zahájí konanie o opatrovníctve, ak už nebolo zahájené na návrh a obe konania povinne spojí, § 46 ods. 1 z.ř.s.⁶⁸ Účastníkom konania sa teda stane i ten, kto má byť menovaný opatrovníkom, pretože

⁶⁵ Stanovisko Najvyššieho súdu Českej socialistickej republiky z dňa 18. novembra 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

⁶⁶ Neexistuje náležitý slovenský ekvivalent k českému slovu zodpovednost. Zodpovednost aj odpovědnost sú prekladané totožne.

⁶⁷ Rozhodnutie Krajského súdu v Českých Budějovicích z dňa 10. mája 2013, sp. zn. 5 Co 305/2012.

⁶⁸ Ak je konanie o svojprávnosti zahájené uznesením, súd už vo výroku uznesenia rozhodne aj o zahájení konania o opatrovníctve a spojí ich k spoločnému konaniu. Obligatónym spojením sú vylúčené negatívne dôsledky, ku ktorým v minulosti dochádzalo, keď v medziobdobí nebol nikto, prostredníctvom koho by osoba obmedzená resp. zbavená spôsobilosti k právnym úkonom mohla svoje práva vykonávať, čo znamenalo porušenie čl. 5 Listiny. Porov. i nález Ústavného súdu z dňa 7. decembra 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

aj o jeho opatrovníckych právach a povinnostiach je v konaní jednané a môžu byť rozhodnutím dotknuté. Odvolanie však môže podať len za podmienky, že bol vo výroku rozsudku skutočne ako opatrovník menovaný, t.j. došlo k obmedzeniu svojprávnosti posudzovaného alebo bolo v rámci konania o svojprávnosti využité miernejšie opatrenie, a to menovanie opatrovníka bez obmedzenia svojprávnosti.⁶⁹ Ako už bolo vyššie spomenuté aj štátne zastupiteľstvo môže byť účastníkom, ak podá návrh na zahájenie konania.

Napokon, ak súd zistí, že sa konania zahájeného či už na návrh alebo ex offio neúčastní ten, o ktorého právach a povinnostiach má byť jednané, priberie ho uznesením do konania ako účastníka. Proti tomuto uzneseniu nie je odvolanie prípustné. Naopak, ak súd zistí, že účastníkom je ten, o ktorého právach a povinnostiach sa v konaní nejedná, jeho účasť uznesením ukončí, pričom odvolanie proti tomuto rozhodnutiu vylúčené nie je, § 7 z.ř.s.

Čo sa týka navrhovateľa, je jeho účastníctvo založené procesným spôsobom, ak sa však v priebehu konania preukáže, že nie je vecne legitimovaný, súd jeho účasť uznesením ukončí.⁷⁰

---

⁶⁹ Len tak mu na jeho právach mohla vzniknúť ujma, ako podmienka subjektívnej legitimácie.

⁷⁰ Zhodne LEVÝ, Jiří. In SVOBODA: *Zákon o zvláštních...*, 10 s.

5 Zastúpenie

V konaniach vo veciach svojprávnosti súd musí posudzovanému menovať opatrovníka pre konanie, tzn. opatrovníka ad hoc, ktorého funkcia zaniká spolu so skončením konania. S dôrazom na autonómiu vôle je posudzovanému zároveň ponechaná možnosť zvoliť si zmocnenca, a to i bez súhlasu opatrovníka, § 37 z.ř.s. Predchádzajúca právna úprava v § 187 ods. 1 o.s.ř. pred novelou, najprv normovala možnosť vyšetrovaného zvoliť si zmocnenca a až v prípade, že si ho nezvolil, bol mu súdom ustanovený opatrovník pre konanie. Zákon zároveň upravoval, že ak tomu nebránia zvláštne dôvody, súd ustanoví opatrovníkom pre konanie rodiča či inú osobu vyšetrovanému blízku, a ak nemôže byť ustanovená opatrovníkom niektorá z týchto osôb, ustanoví predseda senátu opatrovníka pre konanie z radov advokátov, ktorý je na rozdiel od ostatných povinný túto funkciu vykonávať.⁷¹ Z.ř.s. síce nestanoví postup súdu pri výbere procesného opatrovníka, ale takýto postup bude s najväčšou pravdepodobnosťou aplikovateľný aj v budúcnosti, dovozujem tak z analogického použitia § 29 ods. 4 o.s.ř.

Taktiež je potrebné upozorniť, že v súvislosti s novou hmotnoprávnou úpravou bol do o.s.ř. vložený § 29a, ktorý hovorí, že ak posudzovaný v očakávaní vlastnej nespôsobilosti učinil predbežné prehlásenie, v ktorom určil osobu, ktorá sa má stať opatrovníkom, súd s jej súhlasom túto osobu ako opatrovníka menuje.⁷² Ide o zaujímavé prepojenie hmotného a procesného práva, ktoré však podľa môjho názoru, v konaniach o svojprávnosti nie je možné automaticky použiť.⁷³ Osoba určená v predbežnom prehlásení je osobou, ktorá sa primárne má stať hmotnoprávnym opatrovníkom, ale o.s.ř. normuje, že ak s tým táto osoba súhlasí, súd ju menuje ako opatrovníka pre konanie. V konečnom dôsledku, by tak uplatnením § 29a o.s.ř. v konaní o svojprávnosti došlo k situácii, že osoba, ktorú posudzovaný pôvodne chcel za stáleho opatrovníka, by súd menoval opatrovníkom procesným a z dôvodu kolízie záujmov, by sa táto osoba už nemohla stať opatrovníkom hmotnoprávnym.⁷⁴ Z tohto dôvodu si myslím, že použiteľnosť § 29a o.s.ř. je v konaniach o svojprávnosti značne limitovaná. Súd v rámci konania o svojprávnosti by sa mal osoby určenej v predbežnom prehlásení najskôr spýtať, či má záujem byť opatrovníkom hmotnoprávnym a ak by bola odpoveď negatívna,

---

⁷¹ Výnimku predstavuje § 19 zákona č. 85/1966 Sb., o advokácii, v znení neskorších predpisov, ktorý upravuje prípady, keď je advokát poskytnutie právnych služieb povinný odmietnuť.

⁷² Ide o reakciu na prijatie § 38 o.z. Musí ísť o osobu, ktorá spĺňa zákonné požiadavky kladené na všeobecného zmocnenca, § 27 o.s.ř.

⁷³ Iný názor má Čuhelová a Pondikasová, ale aj Kokeš. ČUHELOVÁ, Kateřina, PONDIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních...*, 120 s.; KOKEŠ, Marian. In MACKOVÁ: *Zákon o zvláštních...*, 91 s.

⁷⁴ Nemohla by byť účastníkom opatrovníckeho konania, ktoré je obligatórne spájané s konaním o svojprávnosti.

zistiť jej postoj k procesnému opatrovníctvu a samozrejme ju poučiť o všetkých z toho vyplývajúcich dôsledkoch.⁷⁵

Všeobecne platí, že zástupcom posudzovaného nemôže byť ten, ktorého záujmy sú v rozpore so záujmami posudzovaného, §32 ods. 2 o.s.ř. Je pojmovo vylúčené, aby procesným opatrovníkom posudzovaného bol ten, kto podal návrh na zahájenie konania, keďže je účastníkom konania ako navrhovateľ.⁷⁶ Nie je vhodné, aby funkciu vykonával pracovník súdu ani blízky príbuzný, ktorý dal k zahájeniu konania podnet, keďže nie je možné vylúčiť jeho osobný záujem na rozhodnutí.⁷⁷ Pre úplnosť dodám, že tieto osoby sa môžu stať hmotnoprávnym opatrovníkom, pretože ten má v konaní odlišný záujem. Je nutné podotknúť, že v prípade opatrovníka menovaného súdom, zodpovedá za riadne plnenie jeho povinností on sám. V minulosti často dochádzalo k tomu, že súd síce formálne splnil povinnosť a menoval posudzovanému opatrovníka, ale ten bol v konaní nečinný. Európsky súd pre ľudské práva ako aj Ústavný súd Českej republiky sa k tejto otázke niekoľkokrát vyjadrili tak, že k tomu aby bol naplnený účel procesného opatrovníctva musí ísť o efektívne zastupovanie posudzovaného.⁷⁸ Ak opatrovník nepodáva vyjadrenia, nenavrhuje dôkazy, neúčastní sa výsluchu posudzovaného znalcom, t.j. nečiniť žiadne úkony k ochrane práv a záujmov osoby, má súd povinnosť procesného opatrovníka funkcie pozbaviť.⁷⁹

Až do doby, než je rozhodnuté o svojprávnomi posudzovanej osoby, má v konaní plnú procesnú spôsobilosť⁸⁰, všetky procesné úkony môže činiť sama, to ale neznamená, že je toho fakticky schopná, môže si tiež zvoliť zmocnenca a zákon obsahuje poistku v podobe povinného menovania procesného opatrovníka. Prípady, v ktorých je rozhodované o spôsobilosti posudzovaného právne jednáť po prvýkrát, tak z jazykového výkladu nečinia žiadne ťažkosti. Ako problematické sa javia situácie, keď prebieha konanie vo veciach svojprávnomi a posudzovanou osobou je osoba, ktorá už svojho hmotnoprávneho opatrovníka má. Staršia komentárová literatúra i prax súdov presadzovala názor, povedané dnešnou terminológiou, že ak už bol osobe menovaný stály, t.j. hmotnoprávny opatrovník, súd už tejto

---

⁷⁵ Súd musí tiež zvážiť, či ide o osobu vhodnú stať sa opatrovníkom, § 27 a § 32 o.s.ř., § 437 o.z. Vzhľadom k účelu konania, by som dokázala akceptovať aj názor, podľa ktorého by § 29a o.s.ř. v konaní o svojprávnomi nebolo možné vôbec použiť.

⁷⁶ Napr. uznesenie Krajského súdu v Plzni z dňa 16. decembra 2016, sp. zn. 15 Co 465/2014.

⁷⁷ Stanovisko Najvyššieho súdu Českej socialistickej republiky z dňa 18. novembra 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

⁷⁸ Napr. nález Ústavného súdu z dňa 22. novembra 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11; Rozsudok ESLP z dňa 26. februára 2002, *Pereira proti Portugalsku*, sťažnosť č. 44872/98.

⁷⁹ Nález Ústavného súdu z dňa 13. septembra 2007, sp. zn. II. ÚS 303/05.

⁸⁰ De iure má priznanú plnú procesnú spôsobilosť aj v prípade, že podala návrh podľa § 35 ods. 3 z.ř.s.

osobe procesného opatrovníka nemenuje, pretože ju pred súdom zastupuje takto menovaný opatrovník, ktorý jej tiež môže menovať zmocnenca.⁸¹

V podobnom duchu sa nieslo aj uznesenie Krajského súdu v Plzni, v ktorom súd vyslovil názor, že v konaní o plnom alebo čiastočnom navrátení svojprávnosti je človek, o ktorého svojprávnosti sa rozhoduje, zastúpený hmotnoprávnym opatrovníkom, ktorého mu súd pri skoršom obmedzení svojprávnosti menoval. Ak súd s týmto opatrovníkom ako zástupcom posudzovaného nejedná, ide o podstatnú procesnú chybu, ktorá má za následok zrušenie a vrátenie veci odvolacím súdom.⁸² S takýmto názorom sa nestotožňujem, pretože zákon o žiadnej výnimke nemenovania procesného opatrovníka v § 37 z.ř.s. nehovorí a nebol by tým dosiahnutý ani účel, ktorým je zvýšená ochrana práv a záujmov osoby. Taktiež z dôvodu obligatórneho spájania konania o svojprávnosti s opatrovníckym konaním, má táto osoba samostatné procesné postavenie ako účastník, o ktorého právach a povinnostiach je v konečnom dôsledku tiež jednané a môžu byť rozhodnutím dotknuté.⁸³ O nejednotnom prístupe súdov k otázke procesného opatrovníctva svedčia niektoré ďalšie rozhodnutia, v ktorých odvolací súd rozhodol, že osobe musí byť menovaný procesný opatrovník, i keď už má stáleho opatrovníka z predošlého konania.⁸⁴

Z uvedeného vyplýva, že žiaľ, nielen za predchádzajúcej právnej úpravy, dochádza k tomu, že ak už bol osobe menovaný hmotnoprávny opatrovník, súdy v konaní o svojprávnosti jednájú priamo s ním. Jednak teda dochádza k porušovaniu zákona a ďalej sa súdy vôbec nezaoberajú kolíziou záujmov.⁸⁵ Z dôvodu stretu záujmov hmotnoprávneho opatrovníka ako účastníka konania, by inak súdy mali povinnosť vždy posudzovanému menovať kolízneho opatrovníka podľa § 460 o.z., prípadne opatrovníka podľa § 29 ods. 1 o.s.ř. Namiesto toho, zákon v § 37 ods. 1 z.ř.s., obsahuje špeciálnu úpravu v podobe menovania kolízneho procesného opatrovníka ad hoc.

Z.ř.s. výrazným spôsobom posilňuje ochranu práv a záujmov posudzovaného, keď v konaní o svojprávnosti musí byť tejto osobe menovaný procesný opatrovník vždy, bez

---

⁸¹ DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský...*, 1396 s.

⁸² Uznesenie Krajského súdu v Plzni z dňa 31. marca 2014, sp. zn. 18 Co 88/2014.

⁸³ Zhodne SVOBODA, Karel. Výrok rozsudku o omezení svéprávnosti. *Hmotněprávní a procesní opatrovník. Právní rozhledy*, 2015, č. 10, 357 s.

⁸⁴ Uznesenie Krajského súdu v Českých Budějovicích z dňa 27. novembra 2014, sp. zn. 8 Co 2017/2014; uznesenie Krajského súdu v Plzni z dňa 27. mája 2015, sp. zn. 13 Co 188/2015.

⁸⁵ De facto stále postupujú podľa § 22 o.s.ř. a nezohľadňujú úpravu § 37 ods. 1 z.ř.s., resp. § 187 ods. 1 o.s.ř. pred novelou, ak si osoba zmocnenca ne zvolila. Menovanie procesného opatrovníka osobe, o ktorej spôsobilosti k právnym úkonom sa rozhodovalo prvýkrát nečinilo, tak ako za novej právnej úpravy väčšie problémy. Dokonca tým, že nedochádzalo k povinnému spojeniu s opatrovníckym konaním, nič nebránilo tomu, aby budúci hmotnoprávny opatrovník bol v konaní menovaný opatrovníkom procesným, i keď po správnosti súdy mali konanie spojiť podľa § 112 ods. 1 o.s.ř.

ohľadu, či si zvolí zmocnenca, čím je predchádzané obavám, že by mohol byť zmocniteľ pri zvolení zmocnenca zmanipulovaný⁸⁶, ale predovšetkým tomu, že by dodatočne vyšlo najavo, že osoba nebola tejto voľby vôbec schopná⁸⁷. Na jednej strane si uvedomujem, že obligatórne menovanie opatrovníka pre konanie, ako aj dôsledné dodržiavanie zákona v zmysle menovania procesného opatrovníka, ktorý je osobou odlišnou od opatrovníka hmotnoprávneho, predstavuje okrem finančnej aj časovú záťaž pre súdy, ktoré musia nájsť vhodnú a ochotnú osobu pre procesné opatrovníctvo posudzovaného, inak menujú opatrovníkom advokáta. Na druhej strane, v akom inom než v konaní, v ktorom sa rozhoduje o schopnosti človeka právne jednať a rozhodovať sa o svojom živote podľa svojej vôle a predstáv, by malo viac záležať na dodržiavaní a ochrane práv osoby v maximálnej možnej miere. Keďže osoba môže mať až dvoch procesných opatrovníkov, prípadnú kolíziu medzi ich procesnými úkonmi vyrieši súd posúdením, ktoré z jednaní je v záujme posudzovaného § 37 ods. 2 z.ř.s.⁸⁸

K tejto téme by som ešte rada vyjadrila svoju úvahu ohľadom možnosti posudzovaného zvoliť si hmotnoprávneho opatrovníka ako svojho zmocnenca. Je vylúčené, aby stály opatrovník bol súdom menovaný ako opatrovník procesný, otázkou však zostáva, či si ho posudzovaný môže zvoliť ako svojho zmocnenca. K vylúčeniu zmluvného zástupcu totiž nestačí možnosť stretu záujmov so záujmami zastúpeného, ale rozpor musí existovať a byť v konaní postavený naisto.⁸⁹ Je nepochybné, že hmotnoprávny opatrovník je veľmi často osobou, s ktorou má posudzovaný najbližší vzťah, a ktorej najviac dôveruje, preto je prirodzené, že môže chcieť, aby ho v konaní zastupoval práve on. Na rozdiel od opatrovníka pre konanie menovaného súdom, v ktorom súd musí zohľadniť čo i len hroziaci stret záujmov⁹⁰ a nie je preto možné, aby ním bol hmotnoprávny opatrovník ako samostatný účastník konania. Nevidím však dôvod brániť posudzovanému, aby si ako zástupcu na základe plnej moci zvolil svojho stáleho opatrovníka, obzvlášť, keď si uvedomíme doterajšiu prax súdov a skutočnosť, že posudzovaný okrem neho bude mať aj procesného opatrovníka menovaného súdom.⁹¹

---

⁸⁶ ČUHELOVÁ, Kateřina, PONDIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních...*, 119 s.

⁸⁷ CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 128 s.

⁸⁸ Rozhodujúca by vždy mala byť vôľa a preferencie posudzovaného, čl. 12 ods. 3 Úmluvy.

⁸⁹ Porov. rozhodnutie Najvyššieho súdu z dňa 26. augusta 2008, sp. zn. 21 Cdo 2439/2007, v ktorom jeden dedič ako účastník konania o dedičstve zastupoval druhého dediča.

⁹⁰ Následne zistený stret záujmov by totiž spôsobil, že všetky procesné úkony, ktoré za účastníka takýto zástupca urobil by boli ex tunc neúčinné, čo by výrazným spôsobom odporovalo zásade hospodárnosti.

⁹¹ Porov. s hmotnoprávnou úpravou v § 437 o.z. „Zastúpiť iného nemôže ten, ktorého záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného, iba ak pri zmluvnom zastúpení zastúpený o takomto rozpore vedel alebo musel vedieť.“

Na základe vyššie uvedeného hodnotím duplicitné procesné zastupovanie posudzovaného veľmi pozitívne a v súlade s požiadavkami Úmluvy. Avšak formuláciu ustanovenia, týkajúcu sa zastupovania, nepovažujem celkovo za šťastnú, keďže ani nová právna úprava dostatočne podrobne neupravila situácie, keď je opätovne rozhodované o svojprávnom človeka, ktorý už má stáleho opatrovníka a neodstránila tak dlhodobé nejasnosti, ktoré ako sa ukazuje aj v súčasnej judikatúre, vedú k nejednotnému postupu nielen okresných, ale aj krajských súdov, v dôsledku čoho je osobám poskytovaná rozličná miera ochrany.

5.1 Zvláštna poučovacia povinnosť

Podľa môjho názoru je do ustanovenia o zastúpení nevhodne zaradená zvláštna poučovacia povinnosť súdu, ktorá zdôrazňuje princíp ochrany práv účastníka, o ktorého svojprávnom sa rozhoduje.⁹² Z.ř.s. výslovne hovorí o povinnosti súdu poučiť posudzovaného o práve zvoliť si zmocnenca, ale aj o ďalších procesných právach a povinnostiach. Ako príklad uvediem právo navrhovať dôkazy, vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom, povinnosť podrobiť sa výsluchu, poučiť o nákladoch konania. Všeobecne platí, že potrebné poučenia, výzvy a upozornenia má súd splniť priamo voči účastníkovi konania, nie sú však vylúčené prípady, kedy by takýto postup nebol vhodný a účelný, preto zákon umožňuje, aby súd mohol poučovaciu povinnosť splniť voči zástupcovi takéhoto účastníka, § 32 ods. 3 o.s.ř. Súdny majú poskytovať poučenie nielen na začiatku konania, ale kedykoľvek v jeho priebehu, keď takáto potreba vyjde najavo a majú tiež dbať o to, aby poučenie bolo dostatočne konkrétne.

Z.ř.s., rovnako ako o.s.ř. pred novelou, zdôrazňuje povinnosť súdov poučovať priamo osobu, o ktorej svojprávnom sa rozhoduje. Zmyslom zákonodarcu je, aby aj napriek obligatórnemu procesnému zastupovaniu, súdy s osobami nejednali ako s objektmi, ale dali im možnosť aktívne sa do konania zapájať.⁹³ Nepoučovanie posudzovaného hneď od začiatku konania, by malo byť len výnimočné, keďže sprvu bude môcť súd vychádzať len z predložených písomných dôkazných prostriedkov, pričom celkový obraz o zdravotnom stave posudzovaného vyplynie až z procesného dokazovania.

Ako nedostatok novej právnej úpravy hodnotím, že len prebrala znenie § 187 ods. 1 o.s.ř. pred novelou a vôbec sa nezaoberala spôsobom, akým má k poučeniu dôjsť, na rozdiel od zdelenia rozhodnutia v § 41 z.ř.s. Z povahy konania o svojprávnom vyplýva, že

⁹² Tým nie je dotknutá všeobecná poučovacia povinnosť súdu podľa § 5 o.s.ř.

⁹³ Prax súdov bola presne opačná. Vyšetrovanému súdy menovali opatrovníka hneď na začiatku konania a ďalej komunikovali len s ním.

posudzovanými budú osoby s najrôznejšími formami postihnutia. Je preto dôležité, aby súd zohľadnil špecifickosť poučovacej povinnosti tak, aby bola naplnená v súlade s princípom efektívneho prístupu k spravodlivosti.⁹⁴ Rozhodujúci súd preto nemá postupovať mechanicky, ale mal by si najskôr zistiť, napríklad otázkou na osobu blízku, príp. od ošetrojúceho lekára či znalca, akým spôsobom je možné s posudzovaným komunikovať a prispôsobiť tomu celkovú formu poučenia. Samozrejme vždy bude závisieť od individuálnych okolností každého prípadu, keďže najťažšie formy postihnutí akýkoľvek spôsob poučenia dotknutej osoby vylučujú, preto súd svoju povinnosť splní tým, že poučí opatrovníka, príp. i zmocnenca.

Formuláciu o zvláštnej poučovacej povinnosti považujem za nedostatočnú, keď zákonodarca mal do ustanovenia zaradiť aspoň dodatok, napríklad v podobe, že poučiť je potrebné „*spôsobom zohľadňujúcim zdravotný stav posudzovaného*“. Domnievam sa tiež, že zo systematického hľadiska by so zreteľom k významu poučenia malo byť zvláštnej procesnej povinnosti venované samostatné ustanovenie.

---

⁹⁴ Vyplýva z čl. 13 Úmluvy. Je možné dovodiť aj zo zásady č. 11 ods. 2 Odporúčenia Rady Európy [R(99)4] Výboru ministrov členským štátom o zásadách právnej ochrany nespôsobilých dospelých osôb.

6 Zisťovanie skutkového stavu

Konanie o svojprávnosti je nesporové konanie ovládané vyšetrovacou zásadou. Súd má preto povinnosť vykonať aj iné než účastníkmi navrhované dôkazy potrebné k zisteniu skutkového stavu, § 21 z.ř.s., to však neznamená, že účastníci konania nemajú povinnosť tvrdiť a preukázať rozhodné skutočnosti. Procesná nečinnosť účastníkov ale sama o sebe nemôže viesť k pre nich nepriaznivému výsledku, pokiaľ ide o skutočnosti, s ktorými ma súd objektívnu možnosť sa zoznámiť.

K prejednaniu veci samej v konaní o svojprávnosti súd vždy nariadi pojednávanie, pri ktorom vykonáva jednotlivé dôkazné prostriedky dôležité pre rozhodnutie.⁹⁵ Zákon výslovne stanoví, že vypočuje posudzovaného, znalca, podľa okolností ošetrojúceho lekára posudzovaného, jeho opatrovníka a vykoná prípadne aj ďalšie vhodné dôkazy, § 38 z.ř.s. Ktoré iné dôkazy vykoná, bude vždy závisieť od konkrétneho prípadu, pričom spravidla pôjde o výsluch osôb, ktoré sú s posudzovaným v pravidelnom kontakte, t.j. blízkych osôb, susedov, pracovníkov zariadenia, kde je posudzovaný umiestnený, sociálnych pracovníkov, môže si tiež vyžiadať správy od úradu práce, Českej správy sociálneho zabezpečenia a pod.

Vzhľadom k verejnému záujmu na výsledku konania, musí súd pri rozhodovaní o svojprávnosti vychádzať z čo najúplnejšieho zistenia skutkového stavu s dôrazom, že ide o konanie, v ktorom sa uplatňuje zásada materiálnej pravdy.

6.1 Výsluch posudzovaného

Na prvom mieste ako obligatórny dôkazný prostriedok uvádza zákon výsluch posudzovaného, čím je nepochybne zdôraznený jeho význam pre konanie vo veciach svojprávnosti.⁹⁶ V minulosti bola častá prax súdov, ktoré hneď po zahájení konania ustanovili znalca a po jeho odporučení, že nie je vhodné z dôvodu zdravotného stavu osobu vypočuť, súdy osobu k jednaniu ani nepredvolávali, čím porušovali výslovné znenie § 115 o.s.ř., dôsledkom čoho dochádzalo k porušovaniu jej ďalších práv, napríklad nebola poučená

---

⁹⁵ Ak to považuje za vhodné, môže súd k príprave jednania za účelom rozhodnutia veci pri jedinom pojednávaní zvolať iný súdny rok. Súd v konaniach podľa z.ř.s. až na výnimky nevedie prípravné jednanie. De facto túto funkciu plní iný súdny rok upravený v § 18 z.ř.s. Zákonodárca nie celkom zrozumiteľným spôsobom vylúčil procesné dôsledky, ktoré s prípravným jednaním spája § 114c o.s.ř. Možnosť využitia tohto inštitútu v rámci dokazovania, pozri nižšie.

⁹⁶ Výsluch účastníka je možné, na rozdiel od sporových konaní nariadiť vždy, a to i bez jeho súhlasu, § 22 z.ř.s.

o svojich procesných právach a povinnostiach. Uvedený postup bol mnohokrát kritizovaný nielen Ústavným súdom Českej republiky, ale aj Európskym súdom pre ľudské práva.⁹⁷

Výsluchom posudzovaného má súd zistiť, či osoba dokáže plynule a logicky odpovedať na otázky súdu, ako pohotovo dokáže reagovať, či vie povedať, koho by si želala ako svojho stáleho opatrovníka. To znamená, že je nielen zdrojom získavania skutkových poznatkov, ale zároveň umožňuje, aby si súd vlastným pozorovaním vytvoril úsudok o možných prejavoch postihnutia. Upustenie od výsluchu pripadá do úvahy, len ak ho nie je možné vykonať vôbec, napríklad osoba je v štádiu označovanom ako vegetatívna idiocia, alebo sa nedá výsluch vykonať bez ujmy na zdravotný stav posudzovaného. Rozhodnúť o upustení od výsluchu môže súd len na základe odborných znalostí, t.j. vyjadrenia ošetrojúceho lekára alebo znaleckého posudku. Ak súd nevykoná výsluch človeka, o ktorého svojprávnosti sa rozhoduje, musí v rozsudku výslovne objasniť, z akých výnimočných dôvodov k nemu nedošlo a aká ujma by mu výsluchom bola spôsobená, pričom prevzatie názoru znalca, že výsluch nie je možný, nie je postačujúce.⁹⁸ Ak posudzovaný o výsluch sám požiada, súd ho musí vypočuť, § 38 ods. 2 z.ř.s.⁹⁹

Občiansky zákonník v § 56 ods. 2 hovorí, že súd zistí názor človeka, o ktorého svojprávnosti sa rozhoduje, a to i za použitia takého spôsobu dorozumievania, ktorý si zvolí. Z nie celkom vhodnej právnej úpravy je možné dovodiť, že súd sa má aj napriek nevykonaniu výsluchu, ktorý môže byť pre osobu fyzicky a psychicky náročný, pokúsiť zistiť, ako by si posudzovaný želal, aby bolo o veci meritórne rozhodnuté, a to napríklad za pomoci tretej osoby.¹⁰⁰ Nie je však vylúčené, že kvôli zdravotnému stavu osoby ani zistenie názoru nebude možné, resp. bez ujmy na zdravotnom stave osoby, analogicky potom súd nemôže názor posudzovaného zisťovať. Zároveň z hmotnoprávneho ustanovenia vyplýva spôsob, akým má súd názor človeka zisťovať. I keď to bohužiaľ procesná úprava výslovne nestanoví aj výsluch osoby musí byť uskutočnený spôsobom, ktorý je vhodný a primeraný jej zdravotnému stavu a za použitia takého spôsobu komunikácie, ktorého je osoba schopná.¹⁰¹

⁹⁷ Napr. nález Ústavného súdu z dňa 22. novembra 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11; Rozsudok ESLP z dňa 24. novembra 2012, *Sýkora proti Českej republike*, sťažnosť č. 23419/07.

⁹⁸ Uznesenie Krajského súdu v Plzni z dňa 31. marca 2014, sp. zn. 18 Co 88/2014.

⁹⁹ Ak by došlo k náhlemu zhoršeniu zdravotného stavu, súd uznesením nie je viazaný a od výsluchu upustí, § 170 ods. 2 o.s.ř.

¹⁰⁰ Niektorí autori zastávajú názor, že povinnosť výsluchu v § 38 ods. 2 z.ř.s. je procesným odrazom § 56 ods. 2 o.z. Pozri ČUHELOVÁ, Kateřina, PONDIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních...*, 123 s.

¹⁰¹ Je možné dovodiť jednoducho cestou analógie podľa § 56 ods. 2 o.z. Prípadne aj z § 57 ods. 2 o.z., „ťažkosti s dorozumievaním samé o sebe nemôžu byť dôvodom k obmedzeniu človeka vo svojprávnosti“. Ide o premietnutie záväzku vyplývajúceho z čl. 21 písm. b.) Úmluvy. Zmluvné štáty majú povinnosť zaistiť osobám s postihnutím, možnosť uplatnenia ich práv prostredníctvom všetkých foriem komunikácie podľa vlastnej voľby, napr. znakových jazykov, Braillovoho písma, augmentatívnej či alternatívnej komunikácie.

Ako poistku proti upusteniam od výsluchu osôb s postihnutím, ku ktorým v minulosti zo strany súdov často formalisticky dochádzalo, i keď na základe odporučení znalcov, z.ř.s. výslovne normuje, že súd posudzovaného vždy vzhliadne, § 38 ods. 2 z.ř.s.¹⁰² Vzhliadnutie má svojbytný zmysel, ktorým je zistenie osobného a zdravotného stavu posudzovaného, ktorý okrem iného smeruje i k zachyteniu jeho neverbálnych reakcií. Účelom úpravy je, aby sa súd zoznámil s posudzovaným, zistil ako sa správa v prirodzenom prostredí, ako reaguje na podnety, preto bude spravidla nevyhnuté, aby nariadil iný súdny rok.¹⁰³

Sprvu nejednoznačnú otázku, kto môže vzhliadnutie posudzovaného vykonať, resp. či ho môže vykonať aj vyšší súdny úradník alebo asistent sudcu, ozrejmil vo svojom stanovisku Najvyšší súd. Zdôraznil, že obmedzenie svojprávosti je závažným zásahom do prirodzených práv človeka a celkový dojem, ktorý si osoba vzhliadnutím posudzovaného vytvorí a zahrnie do protokolu, je z povahy veci neprenositeľný, preto má vzhliadnutie vykonať zásadne len sudca, ktorý o svojprávosti rozhoduje. Súčasne však pripustil, že vo výnimočných situáciách je možné, aby vzhliadnutie vykonal vyšší súdny úradník či asistent sudcu.¹⁰⁴ Od vzhliadnutia osoby súd nemôže za žiadnych okolností upustiť. Je dôležité zdôrazniť, že vzhliadnutie funguje ako poistka, čo v praxi znamená, že ak súd upustil od výsluchu a v priebehu vzhliadnutia zistí, že výsluch je možný, nie je rozhodnutím o nevykonaní výsluchu viazaný podľa § 170 ods. 2 o.s.ř. a osobu vypočuje. Pre úplnosť zhrniem, že nie je vylúčené, aby súd požiadavky zákona naplnil už pri jedinom výsluchu, ak pri ňom zároveň zistí názor posudzovaného na konečné rozhodnutie a zamerala sa, ak to situácia umožní, aj na jeho neverbálne reakcie, ktoré musí tiež zaznamenať do protokolu. Aktivita posudzovaného však po jeho výsluchu nekončí, má naďalej právo vyjadrovať sa ku všetkým ďalším vykonaným dôkazným prostriedkom, o čom ho súd musí poučiť.

Inštitút vzhliadnutia aj s jeho dodatočným výkladom Najvyššieho súdu považujem za nesmierne dôležitý pre zvýšenie ochrany práv osôb s postihnutím, ktoré tak majú záruku, že už nedôjde k žiadnym rozhodnutiam tzv. od stola. Avšak nová právna úprava aj na týchto miestach vykazuje určité nedostatky. Zákonodarca napríklad mohol viac dbať na zosúladienie

---

¹⁰² Ide o procesnú reflexiu § 55 ods. 1 o.z.

¹⁰³ Iný súdny rok slúži nielen k príprave a prejednaniu veci, ale ak je to účelné a umožňuje to povaha veci, je možné pri ňom vykonať aj dokazovanie. Výhodou je, že sa môže konať mimo budovy súdu, mimo obvyklej úradnej doby, tiež jeho neformálnosť, príp. i neverejnú. Zmyslom je zvýšená ochrana procesných práv účastníka, ktorý by sa bežného jednania nemohol zúčastniť, resp. súd by si nemohol urobiť celkový obraz o zdravotnom stave posudzovaného.

¹⁰⁴ O takýto prípad sa bude jednať, ak osoba o ktorej svojprávosti sa rozhoduje, už v minulosti bola sudcom vzhliadnutá a v prebiehajúcom konaní ide len o preskúmanie jej svojprávosti, pričom nie je možné vzhľadom na závažnosť jej zdravotného stavu, pre ktorý bola obmedzená vo svojprávosti očakávať, že došlo k jeho zlepšeniu. Súčasne takýto záver musí vyplývať z predchádzajúceho alebo súčasného znaleckého posudku príp. aktuálnej lekárskej správy. Stanovisko Najvyššieho súdu z dňa 13. apríla 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015.

procesnej úpravy s hmotnoprávnou, resp. ustanovenia o výsluchu posudzovaného viac precizovať.

6.2 Výsluch znalca

Ako obligatórny dôkazný prostriedok z.ř.s. uvádza tiež výsluch znalca.¹⁰⁵ Znalecký posudok v konaní o svojprávnosti patrí medzi hlavné dôkazné prostriedky a nie je možné ho nahradiť potvrdením ani odborným vyjadrením. Súd má vždy umožniť znalcom, aby svoje výsledky mohli konfrontovať so zisteniami, ktoré vyplynuli z ostatných vykonaných dôkazných prostriedkov, preto nie je vhodné, aby ustanovili znalca a vyžadovali znalecký posudok hneď na začiatku konania.¹⁰⁶ Súd by mal najskôr zistiť, aké sú osobné a majetkové pomery posudzovaného, ako sa správa v každodennom živote, ako sa stará o potreby svoje a svojej rodiny, ako hospodári s finančnými prostriedkami a pod. Súd sa nesmie uspokojiť len s prečítaním znaleckého posudku, ale znalca musí vždy vypočuť.¹⁰⁷ Písomný znalecký posudok dokonca zákon ani nevyžaduje, aj keď je určite viac než vhodné, aby k jeho vyhotoveniu vždy došlo, pretože môže byť užitočným dôkazným prostriedkom aj v prípade budúceho preskúmania svojprávnosti.¹⁰⁸ Na rozdiel od povinnosti sudcu osobu vzhliadnuť, zákon nepožaduje, aby súdni znalci mali s osobou posudzovaného osobný kontakt. Do budúcnosti by bolo preto vhodné, z dôvodu zvýšenej ochrany osôb s postihnutím, uvažovať o doplnení zákona.¹⁰⁹

Súd ustanoví znalca uznesením, v ktorom mu formou otázok vymedzí jeho úlohu tak, aby sa zaoberal len takými skutočnosťami, ku ktorých posúdeniu je treba jeho odborných znalostí.¹¹⁰ Znalcovi sú primárne kladené otázky typu, či osoba trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodná, o akú poruchu ide, či je liečbou ovplyvniteľná, či sa dokáže orientovať v mieste a čase, či by mohol právnym jednaním spôsobiť ujmu sebe alebo niekomu inému. Súd sa často pýtajú znalcov aj na to, ako sa prípadné postihnutie prejavuje pri právnom jednaní, v osobnom živote, či posudzovaní dokážu nakladať s finančnými prostriedkami, príp. do akej výšky, či sú schopní pochopiť zmysel a účel uzavretia manželstva, či a ako duševná

¹⁰⁵ Výnimočné prípady, v ktorých zákon umožňuje upustenie od výsluchu, pozri in fine.

¹⁰⁶ Takýto postup bol v minulosti mnohokrát kritizovaný. Pozri napr. stanovisko Najvyššieho súdu Českej socialistickej republiky z dňa 18. novembra 1977, sp. zn. Cpj 160/76.

¹⁰⁷ § 38 ods. 1 z.ř.s. je špeciálny k § 127 ods. 1, veta štvrtá o.s.ř.

¹⁰⁸ Najmä teraz po novele, ktorá umožňuje od nového znaleckého posudku a výsluchu znalca upustiť. Pozri nižšie.

¹⁰⁹ Tým by bolo vylúčené, aby znalci mohli vychádzať len zo spisového materiálu. Požiadavka osobného kontaktu vyplýva zo štandardov medzinárodného práva, konkrétne zásady č. 12 Odporúčenia Rady Európy [R(99)4] Výboru ministrov členským štátom o zásadách právnej ochrany nespôsobilých dospelých osôb.

¹¹⁰ § 13 ods. 1 vyhlášky ministerstva spravodlnosti č. 13/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

porucha zasahuje do ich rodičovskej zodpovednosti. K týmto otázkam sa však lekár – psychiater môže vyjadriť len vo všeobecnej rovine, tzn. ako sa daná diagnóza v týchto oblastiach života môže prejavovať.¹¹¹ Súdny preto nemajú preberať závery znalcov, ktoré prekračujú medze odborného posúdenia a zasahujú do ich rozhodovania, pretože „*súdne rozhodnutie potom nie je rozhodnutím nezávislého súdu, ale súdneho znalca.*“¹¹²

Cieľom výsluchu znalca je predovšetkým odstránenie pochybností, ktoré na základe dôkazov vznikli, ako i pochybností, ktoré môže mať súd o samotnom obsahu posudku.¹¹³ Samotný fakt, že človek trpí duševnou poruchou, nemusí automaticky znamenať, že nedokáže právne jednať v rozsahu potrebnom pre obstaranie vlastných záležitostí.¹¹⁴ Posudok znalcov – psychiatrov nemôže nahrádzať nedostatok skutkových zistení a rovnako súdy nesmú len nekriticky preberať jeho závery, bez toho aby vykonali ďalšie dôkazy pre ich overenie.¹¹⁵ Dostatočné zistenie skutkového stavu je vždy úlohou súdu, ktorý musí jednotlivé dôkazy vyhodnotiť jednotlivo, ako aj v ich vzájomnej súvislosti, § 132 o.s.ř.¹¹⁶ Z vyššie uvedeného vyplýva, že v konaniach o svojprávnosti sa súdy bez odborného posúdenia lekárov síce nezaobídu, ale je dôležité, aby si zachovali určitý nadhľad a po starostlivom zhodnotení ostatných dôkazov určili, do akej miery sú obmedzené sociálne zručnosti a schopnosti posudzovaného s dôrazom na individuálne okolnosti každého prípadu. „*Je to práve sudca a nie lekár, ktorý je povinný posúdiť všetky relevantné skutočnosti o dotyčnej osobe a jej osobných pomeroch.*“¹¹⁷ Dôležité je tiež upozorniť, že súdy musia vychádzať z aktuálnych znaleckých posudkov, na čo vo svojom rozsudku poukázal aj Európsky súd pre ľudské práva, keď konštatoval porušenie práva na spravodlivý proces, aj v dôsledku toho, že súdy vychádzali z psychiatrického posudku starého rok a štyri mesiace.¹¹⁸

Stále diskutovanou otázkou je, aké má byť odborné zameranie znalca, ktorému je vypracovanie posudku pre potreby konania vo veciach svojprávnosti zadávané. Je pravidlom, že súdy v týchto veciach ustanovujú ako znalca psychiatra. Marečková zastáva názor, že práve to je príčinou neúmerneho obmedzovania svojprávnosti posudzovaných osôb, keďže psychiater síce dokáže stanoviť diagnózu, ale „*odborné posúdenie schopností človeka by*

¹¹¹ ČUHELOVÁ, Kateřina, PONDIKASOVÁ, Tereza. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních...*, 126 s.

¹¹² Nález Ústavného súdu z dňa 13. decembra 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07.

¹¹³ CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 131 s.

¹¹⁴ V o.z. došlo k posilению tzv. funkčného modelu. Bližšie k funkčnému testu pozri napr. MAREČKOVÁ, Jana, MATIAŠKO, Maroš. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání. Otázka opatrovnictví dospělých.* Praha: Linde, 2010, s. 66 - 67.

¹¹⁵ Nález Ústavného súdu z dňa 22. novembra 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11.

¹¹⁶ Platí zásada voľného hodnotenia dôkazov.

¹¹⁷ Rozsudok ESLP z dňa 18. septembra 2014, *Ivanović v. Chorvatsko*, sťažnosť č. 13006/13.

¹¹⁸ Rozsudok ESLP z dňa 8. novembra 2005, *H.F. proti Slovensku*, sťažnosť č. 54797/00.

*zásadne malo byť v kompetencii znalca z odboru psychológie.*¹¹⁹ Pre komplexné posúdenie ako duševného stavu, tak schopností posudzovaného, by bolo určite vhodné, aby boli ustanovovaní hneď dvaja takíto znalci.¹²⁰ Avšak za stavu, keď zákonná úprava obligatórne stanoví výsluch jedným znalcom a pravidelne dochádza k prekračovaniu lehôt stanovených súdom k vypracovaniu znaleckých posudkov, a tým k neprimeranému predlžovaniu konania, nepovažujem z dôvodu procesnej ekonómie za účelné, aby došlo k zmene právnej úpravy.¹²¹ Napokon, účastníci môžu výsluch psychológa, tak ako každý iný dôkazný prostriedok navrhnúť a v prípade, že súd ich návrhu nevyhoví, musí svoje rozhodnutie riadne zdôvodniť, § 125 o.s.ř. Pre úplnosť dodám, že znalecký posudok môže predložiť tiež účastník konania podľa § 127a o.s.ř. a za podmienky, že okrem zákonom predpísaných náležitostí obsahuje doložku znalca o tom, že si je vedomý následkov vedome nepravdivého znaleckého posudku, postupuje súd pri jeho vykonávaní rovnako, akoby sa jednalo o posudok vyžiadaný súdom.¹²² Avšak znalecký posudok, rovnako ako každý iný dôkaz, je potrebné starostlivo zhodnotiť, preto v prípade pochybností je nutné ho nechať preskúmať iným znalcom, príp. ústavom, § 127 ods. 2, 3 o.s.ř.¹²³

Zákonodarca aj naďalej ponechal možnosť súdu na návrh znalca nariadiť, aby bola osoba, o ktorej svojprávnosti sa rozhoduje vyšetovaná v zdravotnom ústave. Na rozdiel od o.s.ř. pred novelou, došlo ku skráteniu maximálnej možnej doby zo šiestich na štyri týždne¹²⁴ a z.ř.s. okrem požiadavky nevyhnutnosti takéhoto opatrenia vyžaduje splnenie podmienky, že vyšetrenie zdravotného stavu posudzovaného „*nie je možné dosiahnuť inak*“, § 38 ods. 3 z.ř.s. Napriek sprísneniu podmienok, po splnení ktorých súd môže obmedziť slobodu posudzovaného,¹²⁵ považujem toto ustanovenie za neproporcionálne účelu, ku ktorému smeruje. Uvedomujem si, že stanovenie povahy a intenzity duševnej poruchy môže byť v niektorých prípadoch náročné, avšak je nutné k tomuto cieľu využívať miernejšie opatrenia,

---

¹¹⁹ MAREČKOVÁ, Jana. Platná právni úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 3, 90 s.

¹²⁰ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních v § 285 normoval vyšetrenie osoby dvoma znalcami.

¹²¹ § 12 ods. 1 a 2 vyhlášky č. 13/1967 Sb., ministerstva spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Pokiaľ znalec bez uvedenia dôvodu posudok nepodá, môže súd využiť niektoré z poriadkových opatrení podľa § 53 o.s.ř. alebo tiež podať návrh na odvolanie znalca, v každom prípade to bude mať negatívny dopad na celkovú dĺžku konania.

¹²² Charvát zastáva názor, že posudok vyžiadaný účastníkom s doložkou sa vzhľadom k vyšetrovacej zásade ovládajúcej konanie o svojprávnosti neuplatní. Pozri CHARVÁT, Pavel. In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 130 s.

¹²³ Súd samozrejme nehodnotia správnosť znaleckého posudku, ale jeho vnútornú bezrozpornosť, či je odôvodnenie posudku logické, príp. súlad s inými vykonanými dôkazmi.

¹²⁴ V dobe prijatia o.s.ř. bola maximálna dĺžka dokonca až tri mesiace.

¹²⁵ Súd musí zvážiť, či je opatrenie v súlade aj s ostatnými zisteniami získanými z doposiaľ vykonaných dôkazov.

napríklad pozorovanie posudzovaného v domácom prostredí, či v rámci pobytu v dennom, či týždennom stacionári, obzvlášť, keď samotná duševná porucha nezakladá automaticky dôvod k obmedzeniu človeka vo svojprávnosti. Navyše, pozbavenie slobody posudzovaného za účelom vyšetrenia jeho duševného stavu odporuje výslovnému zneniu Úmluvy.¹²⁶

Po mnohých pripomienkach bol novelou¹²⁷ doplnený § 38 z.ř.s. o výnimočné prípady, v ktorých je možné upustiť od znaleckého posudku a výsluchu znalca a nahradiť ho iným relevantným dôkazom. Súd tak môže urobiť pod podmienkou, že rozhoduje o predĺžení doby obmedzenia svojprávnosti a je zjavné, že stav posudzovaného sa oproti predchádzajúcemu rozhodnutiu nezmenil. Zákon demonštratívne, ako nahradzujúci dôkazný prostriedok, uvádza písomnú správu ošetrojúceho lekára v spojení s naposledy vypracovaným znaleckým posudkom, pričom pre spresnenie dodáva, že výsluch znalca, ktorý ho vypracoval sa nevyžaduje. Nespochybniteľným faktom je, že znalecké dokazovanie je nielen finančne, ale aj časovo náročné. Pre osoby postihnuté ireverzibilnými duševnými poruchami a taktiež pre ich blízkych a opatrovníkov je preskúvanie osobou znalca spojené s nemalou záťažou, preto vnímam prijatie novely pozitívne. Účelom je zefektívnenie konania, v ktorom vzhľadom k nezmenenému zdravotnému stavu posudzovaného, je nový znalecký posudok a výsluch znalca zjavne zbytočný, čím zároveň dôjde k odbremeneniu počtu znalcov, ktorí sa budú môcť venovať prípadom, v ktorých je vypracovanie posudku nutné. Vyjadrenie ošetrojúceho lekára, ktorý je s posudzovaným v pravidelnom kontakte, spolu s ostatnými prvkami procesného dokazovania, napríklad povinnosťou vzhliadnutia, by mohli predstavovať dostatočnú ochranu osoby pred neprimeraným zásahom do jej integrity. Opäť však bude záležať najmä na prístupe sudcov, ktorí musia dbať, okrem iného o to, aby lekárske správy boli aktuálne alebo ak budú mať akékoľvek pochybnosti, nezdráhať sa lekára k výsluchu predvolať.

K tomu by som podotkla, že ak nedôjde k zmene právnej úpravy a posudzovaný, resp. jeho stály opatrovník lekára mlčanlivosti neoprotí, súd bude musieť i tak menovať znalca, pretože len ten môže v rozsahu nevyhnutnom pre vypracovanie znaleckého posudku s údajmi v zdravotníckej dokumentácii pracovať.¹²⁸

---

¹²⁶ Podľa čl. 14 ods. 1 písm. b.) Úmluvy, existencia zdravotného postihnutia nemôže byť za žiadnych okolností dôvodom k zbaveniu slobody. Porušenie práva na spravodlivý proces v súvislosti s nedobrovoľným psychiatrickým vyšetrením kritizoval aj Európsky súd pre ľudské práva. Rozsudok ESLP z dňa 29. marca 1989, *Bock proti Nemecku*, sťažnosť č. 11118/84.

¹²⁷ Zákon č. 460/2016 Sb., s účinnosťou od 28. 2. 2017.

¹²⁸ § 65 ods. 1 písm. i.) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotných službách a podmínkach jejich poskytovaní, v znení neskorších predpisov.

Ďalšie dôkazné prostriedky zákon obligatórne nestanoví, ale s ohľadom na vyšetrovaciu zásadu a tiež sociálny model chápania zdravotného postihnutia je súd povinný vykonať všetky potrebné dôkazné prostriedky k náležitému zisteniu skutkového stavu.

7 Posúdenie miernejších opatrení

Záverečnú kapitolu práce venujem § 39 z.ř.s., ktorý je procesnou reflexiou § 55 ods. 2 o.z. I keď ide o ustanovenie, ktoré o.s.ř. pred novelou výslovne neobsahoval, povinnosť súdu zvažovať miernejšie opatrenia bola zdôrazňovaná konštantnou judikatúrou.¹²⁹ Z.ř.s. demonštratívne uvádza schválenie zmluvy o nápomoci, zastúpenie členom domácnosti alebo menovanie opatrovníka. Je nutné zdôrazniť, že za miernejšie prostriedky sú považované aj služby poskytované podľa zákona o sociálnych službách¹³⁰ či akákoľvek neformálna podpora, napríklad pomoc rodiny či priateľov. Je úlohou sudcu viesť konanie tak, aby mohol po zhodnotení všetkých dôkazov posúdiť, či k ochrane posudzovaného postačí užitie miernejších opatrení.

Súd nie je viazaný návrhom, aj preto sa k povinnosti navrhovateľa uviesť v návrhu dôvody, z ktorých vyplýva, že užitie miernejších opatrení nie je dostačujúce, staviam rezervovane, keďže súd musí takúto alternatívu zvažovať vždy. V konaniach vo veciach svojprávnosti rozhoduje súd vo veci samej rozsudkom, § 40 ods. 1 z.ř.s. V prípade, že by bol podaný návrh na obmedzenie svojprávnosti a v priebehu konania súd zistí, že postačuje užitie menej obmedzujúceho opatrenia, v jedinom rozsudku konanie zastaví¹³¹ a zároveň rozhodne napríklad o schválení zmluvy o nápomoci.¹³² Súd má medzi opatreniami voliť vždy tú alternatívu, ktorá zasahuje do svojprávnosti posudzovaného čo najmenej, samozrejme za podmienky, že poskytuje dostatočnú ochranu. Keď si uvedomíme, že podporné opatrenia vyžadujú súhlas podporovateľa či zástupcu, bude ich využitie limitované objektívnymi možnosťami, t.j. či je tu osoba ochotná funkciu vykonávať. Ak posudzovaný takúto osobu vo svojom okolí nemá, ako jediné miernejšie opatrenie zostáva možnosť menovať osobe

---

¹²⁹ Napr. „*Všeobecné súdy vždy musia zvážiť všetky miernejšie alternatívy (odkaz na 3. bod trojstupňového testu proporcionality), ktorými by bolo možné ešte dosiahnuť stanoveného cieľa ..., pričom obmedzenie spôsobilosti k právnym úkonom musí byť vždy považované za prostriedok najkrajnejší.*“ Nález Ústavného súdu z dňa 18. augusta 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09.

¹³⁰ Napr. osobná asistencia, ošetrovateľská služba a iné. Pozri § 39 až § 70 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálnych službách, v znení neskorších predpisov. Neochotu sudcov zmeniť prístup v rozhodovaní o spôsobilosti k právnym úkonom bolo vidieť aj na tom, že zákon o sociálnych službách je účinný už od roku 2007, je založený na modeli podpory, vyzdvihuje potrebu vychádzať z individuálne určených potrieb a sociálneho začleňovania osôb so zdravotným postihnutím, a napriek tomu súdy tieto inštitúty využívali veľmi málo. Zdôraznenie možnosti využívania miernejších opatrení v podobe sociálnych služieb. Pozri rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 31. marca 2011, sp. zn. 30 Cdo 3580/2010.

¹³¹ Jirsa zastáva názor vyjadrený aj v dôvodovej správe k § 16 z.ř.s., že súd tak môže rozhodnúť bez rozdielu, či je konanie zahájené na návrh účastníka alebo ex offo. Naopak Lavický hovorí o možnosti zastaviť konanie z dôvodu, že odpadli dôvody pre jeho vedenie, len ak bolo zahájené ex offo, inak návrh zamietne. Porov. JIRSA, Jaromír In JIRSA: *Občanské soudní řízení...*, 64 s. a LAVICKÝ, Petr In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních...*, 61 s.

¹³² Nie je nutné zahajovať nové konanie. Pozri rozsudok Okresného súdu v Jindřichově Hradci z dňa 24. marca 2014, sp. zn. 9 Nc 964/2013. V prípade, že by súd rozhodoval o podporných opatreniach v samostatnom konaní rozhoduje uznesením, § 25 ods. 1 z.ř.s.

opatrovníka bez obmedzenia svojprávnosti podľa § 465 o.z., keďže túto funkciu môže vykonávať aj verejný opatrovník.¹³³ V prípade, že miernejšie opatrenie neposkytuje dostatočnú ochranu a posudzovanému naďalej hrozí závažná ujma, súd musí pristúpiť k najinvasívnejšiemu zásahu do sféry jednotlivca, t.j. jeho svojprávnosť v súvislosti s určitou záležitosťou alebo na inak určenú určitú dobu obmedziť a v rozsahu obmedzenia mu menovať opatrovníka, § 59 a § 62 o.z.

7.1 Menovanie opatrovníka bez obmedzenia svojprávnosti

Vo svetle najnovšej judikatúry Ústavného súdu som sa rozhodla neopomenúť využitie inštitútu opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti v rámci konania o svojprávnosti.¹³⁴ Toto opatrenie je totiž možné aplikovať v záujme osôb, ktorých intenzita postihnutia je veľmi odlišná, pričom otázkou zostáva, či stále môžeme hovoriť o naplnení zákonných podmienok a dostatočnej ochrane opatrovancov.

Opatrenie, ktorým je poskytovaná podpora bez zásahu do svojprávnosti človeka, plne zodpovedá požiadavkám Úmluvy.¹³⁵ Medzi takéto opatrenia radíme aj menovanie opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti, ktoré bolo upravené už v občianskom zákonníku z roku 1964, konkrétne v § 29, súdy ho však využívali len zriedka. O.z. v § 465 okrem iného uvádza, že súd môže menovať opatrovníka človeku, ak je to potrebné k ochrane jeho záujmov, teda aj v prípade osôb zaťažených duševnou poruchou. Menovanie opatrovníka bez obmedzenia svojprávnosti pripadá do úvahy v situácii, keď nehrozí, že by aktívnym právnym jednaním posudzovanému vznikla ujma. Môže ísť o osobu, ktorá trpí ľahšou alebo stredne ťažkou formou postihnutia, príp. osobu, ktorá si svoje postihnutie dokonca aj uvedomuje. V priebehu konania o svojprávnosti súd napríklad zistí, že iné miernejšie opatrenie z objektívnych príčin nie je možné využiť, preto posudzovanému menuje opatrovníka, ktorý mu poskytne náležitú podporu alebo namiesto neho jednanie, ku ktorému nie je spôsobilý vykonať, a tým zabráni ujme, ktorá by mu jeho neaktivitou vznikla. Súd musí alternatívu

¹³³ Vychádzam z toho, že využitie opatrení podľa iných predpisov, či neformálnej podpory bude často nedostačujúce a zároveň osoba buď nepodala alebo nebola schopná podať návrh podľa § 469 o.z.

¹³⁴ Nejde o prípad, kedy by osoba sama podala návrh, čo predpokladá ľahšiu formu postihnutia, v dôsledku ktorého by došlo k zahájeniu opatrovníckeho konania, § 469 o.z. a § 46 z.ř.s.

¹³⁵ Čl. 12 ods. 3, zmluvné štáty majú povinnosť prijať potrebné opatrenia, aby umožnili osobám so zdravotným postihnutím prístup k asistencii, ktorú môžu pre uplatnenie ich spôsobilosti k právnym úkonom potrebovať. Úmluva dokonca hovorí o požiadavke úplného odstránenia režimu náhradného rozhodovania v prospech podporovaného. Pozri bod 28. „*The development of supported decision-making systems in parallel with the maintenance of substitute decision-making regimes is not sufficient to comply with article 12 of the Convention.*“ In UN Committee on the rights of people with disabilities. General comment no. 1. Article 12: Equal recognition before the law. [online]. ohchr.org [citované 8. októbra 2016]. Dostupné na <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>>.

miernejších opatrení, teda aj menovanie opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti zvažovať vždy, bez ohľadu či „*takéto opatrenie posudzovaný navrhuje, či snád' brojí proti jeho prípadnému užitíu.*“¹³⁶

O niečo inú situáciu ide v prípade osôb s najťažšími formami postihnutia. Za predchádzajúcej úpravy, keď súdy posudzovali v rámci funkčného testu len vplyv duševnej poruchy na schopnosť človeka činiť niektoré alebo žiadne právne úkony, došlo automaticky k zbaveniu týchto osôb spôsobilosti k právnym úkonom. Niektoré súdy pod vplyvom predošlej právnej úpravy aj po účinnosti o.z. rozhodovali o osobách úplne neschopných samostatnej životnej existencie maximálnym možným obmedzením ich svojprávnosti, t.j. až na úroveň bežných záležitostí každodenného života.¹³⁷ Takýto prístup, vzhľadom k prísny podmienkam o.z. pre možný zásah do svojprávnosti, už neobstojí. Súdy musia okrem iného vždy posúdiť, či posudzovanému bez obmedzenia jeho svojprávnosti skutočne hrozí závažná ujma, a či vo vzťahu k jeho osobe nepostačuje menej obmedzujúce opatrenie. Pri osobách, ktoré nie sú schopné žiadneho právneho jednanja, v niektorých prípadoch dokonca ani len udržať pero, len ťažko dôjde k splneniu podmienky, že ich aktívnym právnym jednaním môže vzniknúť závažná, nielen hypotetická ujma. „*Preto je teraz možné, predtým nemysliteľné, že človeku zostane svojprávnosť i v tých oblastiach, v ktorých nie je schopný právne jednať.*“¹³⁸ Z miernejších opatrení, pri osobách úplne nespôsobilých k právnemu jednaniu, pripadá do úvahy len zastúpenie členom domácnosti a menovanie opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti. Ako už bolo vyššie spomenuté, ak sa nenájde vhodná a ochotná osoba, funkciu zástupcu alebo opatrovníka vykonávať, súd posudzovanému menuje verejného opatrovníka, § 471 o.z.

Ako sa však ukazuje podľa nedávnych nálezov Ústavného súdu, postup všeobecných súdov pri osobách s najťažším stupňom postihnutia začína až priveľmi pripomínať formalistický prístup, charakteristický pre súdy pred rekodifikáciou. Okresný súd v Kladne v niekoľkých skutkovo podobných prípadoch¹³⁹ rozhodol tak, že osoby vo svojprávnosti neobmedzuje, pretože síce trpia mentálnou retardáciou, ale nehrozí im nebezpečenstvo závažnej ujmy a aj naďalej sa im ako hmotnoprávny opatrovník ponecháva mesto Smečno. Mesto Smečno s rozhodnutím, aby zostalo hmotnoprávnym opatrovníkom bez toho, aby jeho opatrovancom bola svojprávnosť obmedzená nesúhlasilo, a preto podalo odvolanie. Krajský

¹³⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 25. mája 2016, sp. zn. 30 Cdo 944/2016.

¹³⁷ Napr. Rozsudok Krajského súdu v Hradci Králové z dňa 9. júna 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014; rozsudok Krajského súdu v Plzni z dňa 25. septembra 2015, sp. zn. 61 Co 360/2015.

¹³⁸ Rozsudok Krajského súdu v Plzni z dňa 13. septembra 2016, sp. zn. 64 Co 315/2016.

¹³⁹ Išlo o preskúmanie svojprávnosti osôb zbavených spôsobilosti k právnym úkonom podľa § 3033 ods. 1 o.z.

súd v Prahe v odvolacom konaní rozhodol, že osoby nemôžu byť zastúpené hmotnoprávnym opatrovníkom pre kolíziu záujmov, keďže mesto Smečno je účastníkom konania a uznesením im menoval kolízneho opatrovníka podľa § 37 z.ř.s. I keď išlo o postup v podstate správny, je zarážajúce, že odvolací súd tak rozhodol až potom, čo odvolateľ súdu na jeho výzvu zdelil, že na odvolaní trvá. Proti uzneseniu podalo mesto úspešnú ústavnú sťažnosť.¹⁴⁰ Menovaný kolízny opatrovník v konaní učinil jediný úkon, vzal podané odvolanie späť, na základe čoho krajský súd bez meritórneho prejednávania veci konanie zastavil. Aj proti tomuto uzneseniu podalo mesto sťažnosť, ktorej bolo vyhovené. Ústavný súd kritizoval najmä samotný fakt, že súd sa tak zásadnou vecou meritórne vôbec nezaoberal.¹⁴¹ Celkovo, odôvodnenie nálezu vyznieva skôr v neprospech možnosti menovať opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti osobám, ktoré si nedokážu zaistiť ani základné životné potreby, avšak ako sám Ústavný súd zdôraznil „nemá ambíciu v tomto smere vysloviť finálny názor a uzavrieť tým ďalší judikatórny vývoj.“¹⁴²

Ako jeden z argumentov, prečo neponechať osoby úplne svojprávne, Ústavný súd uviedol, že nie je možné spoliehať sa na to, že osoba je nateraz umiestnená v ústavnej starostlivosti, keďže z nej môže byť prepustená alebo ju opustiť, prípadne za ňou môže prísť tretia osoba, ktorá ju k právnemu jednaniu nevdojak či úmyselne prinúti. Osobne sa domnievam, že nie je správne vykladať podmienku hrozby závažnej ujmy takto široko, pretože zneužitím zo strany tretích osôb sú v konečnom dôsledku omnoho viac ohrozené osoby, ktoré trpia miernejšími formami postihnutia a pohybujú sa „v bežnom živote“. Napokon, aj keby k takému jednaniu došlo, rovnako ako v prípade osoby vo svojprávnosti obmedzenej, pôjde o právne jednanie absolútne neplatné, § 581 veta druhá o.z.¹⁴³ Na základe vyššie uvedeného, podľa mňa z dôvodu nesplnenia jednej z podmienok o.z. nie je možné uvažovať o zásahu do svojprávnosti.¹⁴⁴

Avšak, zo zmienených judikátov badať snahu o čo najrýchlejšie prejednanie veci bez skutočného záujmu o prípad, čo napokon kritizoval aj Ústavný súd. Rozhodujúce súdy sa nemuseli podrobne zaoberať tým, v ktorých oblastiach je osoba skutočne nespôsobilá, ale zodpovednosť jediným výrokom preniesli na verejného opatrovníka. Právna úprava opatrovníctva je v o.z. síce omnoho podrobnejšia ako predošlá, ale neupravuje pravidelné

¹⁴⁰ Nález Ústavného súdu z dňa 24. novembra 2016, sp. zn. II. ÚS 866/16.

¹⁴¹ Nález Ústavného súdu z dňa 5. decembra 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16.

¹⁴² Tamtiež.

¹⁴³ V prípade osôb trpiacich najťažšími formami postihnutia nie je problém následne dokázať, že jednali v duševnej poruche, ktorá ich činila neschopnými k takémuto právnemu jednaniu.

¹⁴⁴ Porov. i KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využitií podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, 20 s.

preskúmanie plnenia povinností opatrovníkom, s výnimkou predkladania každoročného vyúčtovania správy, ani celkového trvania podmienok pre ponechanie opatrenia, opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti, u konkrétnej osoby.¹⁴⁵

V odbornom článku, ktorý sa mimo iného zaoberá osobami s ťažkým postihnutím, až v podobe vymiznutia ich kognitívnych funkcií, sa môžeme stretnúť s názorom, že právo opatrovanca na opakované preskúmvanie súvisiace s dočasnou inštitútu obmedzenia svojprávnosti nemá prevážiť nad užitím opatrovnictva bez zásahu do svojprávnosti.¹⁴⁶ S týmto názorom nemôžem vyjadriť svoj súhlas. Opatrovník, ktorý nie je pravidelne kontrolovaný, má podľa môjho názoru príliš mnoho možností na zneužívanie svojej funkcie a hlavne nepredstavuje záruku dostatočnej ochrany a podpory pre osoby, obzvlášť tie s najťažším postihnutím.¹⁴⁷ Predstavme si situáciu, že osobe s ťažkou diagnózou, ktorá celý život žije v ústave, sa náhle zlepši zdravotný stav. Má verejného opatrovníka, ktorý svoju funkciu zanedbáva, o osobu sa vôbec nezaujíma, a tak táto osoba až do konca života zostane v ústave, síce plne svojprávna, ale bez reálnej možnosti svoje práva uplatniť. Naproti tomu, keby táto osoba bola vo svojprávnosti obmedzená, súd by po troch, resp. piatich rokoch musel jej zdravotný stav opäť preskúmať a mala by tak reálnu šancu, že sa jej situácia zmení k lepšiemu. Na tomto mojom veľmi zjednodušenom príklade vidieť, že pre najzraniteľnejšie osoby, ktoré v bežnom živote nevystupujú, príp. s nikým iným než so svojou komunitou neprichádzajú do styku, môže ponechanie svojprávnosti pri súčasnej právnej úprave v konečnom dôsledku znamenať horšie postavenie, ako keby k zásahu do ich svojprávnosti došlo.

V spomínanom článku sa tiež uvádza „*v prípade i úplne neočakávaného zlepšenia je vždy možná zmena v prospech posudzovaného človeka.*“¹⁴⁸ Ja sa však pýtam, ako a či vôbec, sa im tejto zmeny skutočne dostane. Je nutné si uvedomiť, že medzi nami žijú ľudia, ktorí žiadnych blízkych ani iné osoby, ktoré by o ne prejavovali skutočný záujem nemajú a ich spôsob života tak niekedy závisí od jediného, celkom cudzieho človeka ako verejného

---

¹⁴⁵ Dohľad súdu je v prípadoch menovania opatrovníka vždy rovnaký. K najzávažnejším rozhodnutiam o živote opatrovanca je nutný súhlas súdu resp. opatrovnickej rady, § 480 a § 483 o.z.

¹⁴⁶ FLANDEROVÁ, Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat ako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, 344 s.

¹⁴⁷ Ťažko možno očakávať, že osoby, nielen s najťažšími formami postihnutia, podajú sťažnosť či návrh na zmenu opatrovníka. Menovanie opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti ako miernejšie opatrenie nespĺňa požiadavku čl. 12 ods. 4 Úmluvy, ktorý okrem iného vyžaduje, aby dochádzalo k pravidelnému preskúvaniu opatrení, ktoré sa týkajú uplatnenia právnej spôsobilosti.

¹⁴⁸ FLANDEROVÁ, Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření... *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, 344 s.

opatrovníka.¹⁴⁹ Rovnako sa ukazuje, že menovaním opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti najzraniteľnejších osôb, považujú súdy bez ďalšieho vec za vybavenú. Z dôvodov zhora uvedených, navrhujem procesnú úpravu doplniť tak, že súd, ktorý menuje opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti v rámci konania o svojprávnosti, musí v rozhodnutí dobu trvania tohto opatrenia vždy určiť.¹⁵⁰

Na záver dodám, že menovanie opatrovníka bez zásahu do svojprávnosti posudzovaného má medzi miernejšími opatreniami svoje nezastupiteľné miesto. Je však nutné, aby súdy opäť neskĺzavali k paušálnemu riešeniu osôb s najťažšími formami postihnutia, tentoraz v opačnom garde ako tomu bolo v minulosti „osoba zostáva plne svojprávna a nech sa ďalej stará opatrovník“. Ani podrobná úprava nezabezpečí najzraniteľnejším osobám dostatočnú ochranu, pokiaľ sudcovia v konaniach o svojprávnosti nebudú ku každému človeku pristupovať ako k jedinečnej bytosti, s dôrazom na individuálne okolnosti každého prípadu. Koniec koncov, nič nebráni tomu, aby sudcovia už dnes v rozhodnutiach určovali dobu, po ktorú má opatrovník svoju funkciu vykonávať.

---

¹⁴⁹ Pravidelné preskúmavanie opatrovnictva, považujem za dôležité aj u tých osôb, ktoré sú opatrovancovi postihnutého duševnou poruchou blízke, avšak riziko nedostatočného výkonu opatrovnictva je u verejného opatrovníka omnoho vyššie.

¹⁵⁰ Maximálna možná doba by mohla byť rovnako, ako v o.z. v prípade ireverzibilných duševných porúch stanovená na päť rokov.

Záver

V úvode práce som si stanovila za cieľ vykonať podrobnú analýzu niektorých ustanovení zákona o zvláštnych konaniach súdnych, prostredníctvom ktorej som sa snažila odpovedať na stanovené výskumné otázky, a tak potvrdiť alebo vyvrátiť moju hypotézu. Tému mojej práce som rozsahovo resp. časovo obmedzila na časť konania o svojprávnosti pred vydaním meritórneho rozhodnutia.

Na prvých stranách práce som pozornosť venovala problematike príslušnosti súdu s dôrazom na inštitút prenesenia príslušnosti. Zakotvenie tohto inštitútu, s možnosťou jeho využitia aj v rámci konania o svojprávnosti, má svoje opodstatnenie, tým skôr, že súdy majú povinnosť podľa novej právnej úpravy minimálne každé tri resp. päť rokov svoje rozhodnutia preskúmať. Z doslovného znenia síce vyplýva možnosť súdu svoju príslušnosť preniesť, avšak na základe podrobného rozboru som sa priklonila k názoru, že ak sú splnené zákonom stanovené podmienky, súd svoju príslušnosť preniesť musí. Rozšírením využiteľnosti tohto inštitútu došlo k priblíženiu úpravy požiadavkám Úmluvy, ktorá okrem iného, zdôrazňuje povinnosť zmluvných štátov prijať potrebné opatrenia k zvýšeniu ochrany a podpory práv osôb s postihnutím.

V ďalšej kapitole pod názvom Zahájenie konania som sa zamerala na širokú materiu, týkajúcu sa ako aktívne legitimovaných subjektov, tak obsahových náležitostí návrhu, preto som jej venovala najviac priestoru. K § 35 z.ř.s., ktorého sa táto problematika týka, sa vyjadrujem veľmi kriticky, a to ako k odseku prvému, tak tretiemu. Zákon o zvláštnych konaniach súdnych, tak ako predchádzajúca právna úprava, normuje, že návrh na zahájenie konania môže podať aj zdravotný ústav, predtým zdravotnícke zariadenie. Dôvodová správa najskôr hovorí, že návrh môže podať každý, kto má právnu osobnosť a hneď v ďalšej vete aktívnu legitimáciu priznáva zdravotnému ústavu, tiež za splnenia podmienky, že je spôsobilý mať práva a povinnosti.¹⁵¹ Takáto formulácia bez ďalšieho vysvetlenia u mňa vyvoláva pochybnosti, či v konečnom dôsledku zákonodarca mal alebo vlastne nemal v úmysle priznať aktívnu legitimáciu zdravotnému ústavu bez právnej osobnosti. Napriek stanovisku Najvyššieho súdu, povedané dnešnou terminológiou, že zdravotný ústav právnu osobnosť mať musí, jeho odôvodnenie nepovažujem za dostačujúce, aby založilo výklad odporujúci zmyslu a účelu § 19 o.s.ř. vety za bodkočiarkou, podporený aj názorom v komentárovej literatúre. Zastávam stanovisko, že ak zákonodarca nepočítal so

---

¹⁵¹ Dôvodová správa k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupná v systéme ASPI. 27 s.

zdravotným ústavom bez právnej osobnosti ako navrhovateľom, nemal toto ustanovenie do zákona vôbec zaradiť.

Zákonodarca tiež v danom paragrafe používa novozvolený termín zdravotný ústav, namiesto zdravotníckeho zariadenia, ktorý bol vzhľadom k definícii, obsiahnutej v zákone o zdravotných službách, už dlhšiu dobu nevyhovujúci. Tento pojem však nepoužíva ani občiansky zákonník, ani zákon o zdravotných službách. Môžeme sa s ním stretnúť v rámci úpravy detenčného konania, ktorý ale dopadá len na situácie nedobrovoľného prevzatia či držania osoby v zdravotnom ústave, a to len vo význame ústavnej starostlivosti. Je pre mňa preto nepochopiteľné, prečo zákonodarca zaradil do nového právneho predpisu pojem, ktorý nie je nikde definovaný, a naopak, použitý v rámci iného konania vo význame, ktorý je pre potreby konania o svojprávnosti nevyhovujúci a zmätočný. Znovu zdôrazním, že ak zákonodarca nemal v úmysle priznať zdravotnému ústavu procesnú subjektivitu nad rámec právnej subjektivity, mal podľa môjho názoru operovať s pojmom poskytovateľ zdravotných služieb.

Naproti tomu, jasné znenie druhého odseku § 35 z.ř.s., o možnosti súdu uložiť navrhovateľovi povinnosť predložiť lekársku správu, pokiaľ ním nie je zdravotný ústav či štátny orgán, komplikuje komentárová literatúra, a to nielen staršieho dáta. Z pre mňa nie zrozumiteľných dôvodov, sa pravidelne objavuje názor, že povinnosť predložiť lekársku správu nie je možné uložiť navrhovateľovi, ak je ním samotný posudzovaný. Keď si uvedomíme, že ide o údaje chránené lekárske tajomstvom, je to práve posudzovaný ako pacient, ktorý má k týmto údajom bezpodmienečný prístup. Bolo by preto nelogické, keby súd nemohol túto povinnosť uložiť práve jemu, čo zároveň považujem za dostatočnú ochranu pred podávaním bezdôvodných či šikanózných návrhov, s ktorými sa súd môže vyrovnáť, síce až po zahájení konania, ale hneď na jeho začiatku.

A napokon v treťom odseku § 35 z.ř.s. zákonodarca, tak ako za predchádzajúcej právnej úpravy, síce po dobu skrátenú na šesť mesiacov, umožňuje, aby sudca posudzovanému odňal právo na podávanie návrhu, čo je podľa môjho názoru v rozpore s ústavným poriadkom, konkrétne čl. 36 Listiny.

Za jedno z najväčších pozitív novej právnej úpravy považujem povinnosť súdu menovať posudzovanému procesného opatrovníka ad hoc bez ohľadu na to, či si zmocnenca zvolí. Bohužiaľ, niektoré súdy naďalej nerešpektujú výslovné znenie zákona a namiesto menovania zvláštneho opatrovníka ad hoc jednájú so stálym opatrovníkom. Osobne by som uvítala, ak by k tejto problematike došlo k zaujatiu jednotného stanoviska Najvyšším súdom, príp. ústavne konformného výkladu Ústavným súdom. V jednom z nálezov poslednej doby sa

otázkou povinného zastúpenia Ústavný súd síce zaoberal, avšak použil vetnú konštrukciu, ktorú považujem za snahu o vyhnutie sa poskytnutiu definitívneho riešenia, citujem: „*Ak mal odvolací súd za to, že súd prvého stupňa pochybil, pokiaľ posudzovaným nomenoval kolízneho opatrovníka, potom takéto pochybenie nie je možné napraviť...*“¹⁵² Budem preto s očakávaním sledovať, ako sa judikatúra vyšších súdov bude ďalej vyvíjať, keďže za súčasného stavu je jedným z najzraniteľnejších osôb poskytovaná rozdielna miera ochrany.

Za ďalšiu významnú zmenu, ktorú z.ř.s. priniesol, považujem povinnosť sudcu, resp. vo výnimočných prípadoch vyššieho súdneho úradníka alebo asistenta sudcu osobu vždy vzhliadnuť. Zakotvenie tejto povinnosti bráni, aby o schopnosti človeka vlastným právnym jednaním nadobúdať práva a zaväzovať sa k povinnostiam, mohlo byť rozhodnuté tzv. od stola. Tento inštitút predstavuje poistku ochrany práv posudzovaných osôb, keďže sudca sa už nemôže spoliehať len na závery znalcov, ale jednak laickým okom posúdi, či nie sú vážne nezrovnalosti pri stanovení diagnózy, ale hlavne má povinnosť zistiť, do akej miery duševné postihnutie ovplyvňuje sociálne zručnosti a celkovú psychickú spôsobilosť osoby, k čomu môže využiť iný súdny rok.

Poslednou novelou s účinnosťou od 28. 2. 2017 bola do z.ř.s. zakotvená možnosť, aby v ojedinelých prípadoch, týkajúcich sa predĺženia doby obmedzenia svojprávnosti, bolo možné od znaleckého dokazovania upustiť. Vo všeobecnosti s novelou súhlasím, pretože preskúmanie osobou znalca pre posudzovaných a ich opatrovníkov môže byť veľmi náročné. Zostáva však otázkou, či bude takýmto postupom osobám s duševnou poruchou zaistená dostatočná ochrana práv, tým myslím najmä skutočnosť, že zdravotný stav posudzovaného tak môže byť po celý jeho život vyšetrovaný len jedným a tým istým lekárom, bez nutnosti preskúmania znalcom, príp. iným lekárom ako nezávislou osobou. Ukáže až čas, či si sudcovia skutočne dajú záležať na dôslednom vzhliadnutí osoby a v prípade akýchkoľvek pochybností lekára k výsluchu predvolajú alebo si posudok predsa len vyžadujú.

Nadalej je v z.ř.s. ponechaná možnosť, v rozpore s výslovným znením Úmluvy, aby bol posudzovaný po dobu najviac štyroch týždňov vyšetrovaný v zdravotnom ústave. Toto ustanovenie vnímam veľmi negatívne a pre vyjadrenie môjho postoja by som prenesene použila zásadu trestného konania *in dubio pro reo*. Ak súd nedokáže pomocou iných miernejších zásahov, t.j. bez toho, aby došlo k zásahu do ústavne zaručeného práva, dostatočne zistiť zdravotný stav posudzovaného, musí v rozsudku uložiť len také opatrenie, ktoré jeho momentálnym poznatkom zodpovedá.

---

¹⁵² Nález Ústavného súdu z dňa 24. novembra 2016, sp. zn. II. ÚS 866/16.

V literatúre som sa pri písaní práce stretávala len s pozitívnymi ohlasmi na postupne zvyšujúci sa trend využívania miernejších opatrení v rámci konania o svojprávnosti. V poslednej kapitole som preto chcela upozorniť, že voľba miernejšieho opatrenia nemusí hneď pre osoby s postihnutím, obzvlášť tie s najťažšími formami, znamenať lepšie riešenie a z toho dôvodu si myslím, že „úspech či neúspech“ novej právnej úpravy nemá byť určovaný len na základe štatistických údajov. Tým samozrejme nechcem nijako znevážiť veľký prínos § 39 z.ř.s., ktorý má svoj základ v požiadavkách Úmluvy.

Na základe vyššie uvedeného môžem zhodnotiť, že z.ř.s. sa k požiadavkám Úmluvy výrazne priblížil, avšak ešte stále zákon obsahuje ustanovenia, ktoré nielenže nie sú s Úmluvou v plnom súlade, ale dokonca jej odporujú. Ďalej si dovoľím tvrdiť, že nová právna úprava poskytuje osobám s duševnou poruchou omnoho vyššiu ochranu ich základných práv a slobôd ako predošlá, žiaľbohu, nie je o úprave v z.ř.s. možné hovoriť ako o transparentnej. Negatívne vnímam hlavne použitie nejasných pojmov, nevhodného zaradenia niektorých viet, či strohosť istých paragrafov.

Konštatujem preto, že za pomoci použitých výskumných metód som dospela k záveru, že moja hypotéza v úvode práce nebola správna. Ak si odmyslím tie zmeny, ktoré nastali v dôsledku prijatia o.z., nedostatky o.s.ř. pred novelou novou právnou úpravou odstránené neboli. To však nič nemení na tom, že vždy bude závisieť hlavne na prístupe sudcov, či budú o živote týchto zraniteľných osôb rozhodovať tak, akoby išlo o nich samých.

Zoznam použitých zdrojov

I. Monografia a ostatné publikácie

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1579 s.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář podle stavu k 1. 1. 2015. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, 1079 s.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 979 s.

MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, 858 s.

MAREČKOVÁ, Jana, MATIAŠKO, Maroš. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. Praha: Linde, 2010, 223 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1398 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 379 s.

II. Právní předpisy

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášená pod č. 10/2010 Sb. m. s.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, v znení neskorších predpisov

zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, v znení neskorších predpisov

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v znení neskorších predpisov

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v znení neskorších predpisov

zákon č. 85/1966 Sb., o advokacii, v znení neskorších predpisov

zákon č. 36/1967 Sb., o znalciach a tlumočniciach, v znení neskorších predpisov

vyhláška ministra spravodlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalciach a tlumočniciach
zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, v znení neskorších predpisov

zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v znení neskorších predpisov

zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, v znení neskorších predpisov

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v znení neskorších predpisov

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v znení neskorších predpisov

III. Odborné články

FLANDEROVÁ Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat ako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, s. 342 – 345.

KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 16 – 22.

MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*, 2009, č. 8, s. 86 – 94.

SVOBODA, Karel. Výrok rozsudku o omezení svéprávnosti. Hmotněprávní a procesní opatrovník. *Právní rozhledy*, 2015, č. 10, s. 356 – 357.

IV. Judikatura

Európskeho súdu pre ľudské práva

Rozsudok ESLP z dňa 29. marca 1989, *Bock proti Nemecku*, sťažnosť č. 11118/84

Rozsudok ESLP z dňa 26. februára 2002, *Pereira proti Portugalsku*, sťažnosť č. 44872/98

Rozsudok ESLP z dňa 8. novembra 2005, *H.F. proti Slovensku*, sťažnosť č. 54797/00

Rozsudok ESLP z dňa 4. novembra 2012, *Sýkora proti Českej republike*, sťažnosť č. 23419/07

Rozsudok ESLP z dňa 18. septembra 2014, *Ivanović v. Chorvatsko*, sťažnosť č. 13006/13

Ústavného súdu Českej republiky

Nález Ústavného súdu z dňa 7. decembra 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04
Nález Ústavného súdu z dňa 13. septembra 2007, sp. zn. II ÚS 303/05
Nález Ústavného súdu z dňa 13. decembra 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07
Nález Ústavného súdu z dňa 18. augusta 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09
Nález Ústavného súdu z dňa 22. novembra 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11
Nález Ústavného súdu z dňa 24. novembra 2016, sp. zn. II. ÚS 866/16
Nález Ústavného súdu z dňa 5. decembra 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16

Najvyššieho súdu Českej republiky

Uznesenie Najvyššieho súdu z dňa 31. októbra 1969, sp. zn. 2 Cz 29/69
Stanovisko Najvyššieho súdu z dňa 18. novembra 1977, sp. zn. Cpj 160/76
Stanovisko Najvyššieho súdu republiky z dňa 2. decembra 1983, sp. zn. Cpj 35/83
Rozhodnutie Najvyššieho súdu z dňa 26. augusta 2008, sp. zn. 21 Cdo 2439/2007
Rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 31. marca 2011, sp. zn. 30 Cdo 3580/2010
Uznesenie Najvyššieho súdu z dňa 25. júna 2013, sp. zn. 30 Cdo 3355/2012
Uznesenie Najvyššieho súdu z dňa 31. októbra 2013, sp. zn. 29 Nd 292/2013
Stanovisko Najvyššieho súdu z dňa 13. apríla 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015
Rozsudok Najvyššieho súdu z dňa 25. mája 2016, sp. zn. 30 Cdo 944/2016

Ostatných súdov Českej republiky

Uznesenie Mestského súdu v Prahe z dňa 8. decembra 1964, sp. zn. 6 Co 651/1964
Uznesenie Krajského súdu v Hradci Králové z dňa 29. septembra 2011, sp. zn. 23 Co 439/2011
Rozhodnutie Krajského súdu v Českých Budějovicích z dňa 10. mája 2013 sp. zn. 5 Co 305/2012
Uznesenie Krajského súdu v Plzni z dňa 31. marca 2014, sp. zn. 18 Co 88/2014
Rozsudok Krajského súdu v Hradci Králové z dňa 9. júna 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014
Uznesenie Krajského súdu v Českých Budějovicích z dňa 27. novembra 2014, sp. zn. 8 Co 2017/2014
Uznesenie Krajského súdu v Plzni z dňa 27. mája 2015, sp. zn. 13 Co 188/2015
Rozsudok Krajského súdu v Plzni z dňa 25. septembra 2015, sp. zn. 61 Co 360/2015
Rozsudok Krajského súdu v Plzni z dňa 13. septembra 2016, sp. zn. 64 Co 315/2016

Uznesenie Krajského súdu v Plzni z dňa 16. decembra 2016, sp. zn. 15 Co 465/2014

Uznesenie Okresného súdu v Tachově z dňa 30. marca 2000, čj. P 25/87 – 27

Rozsudok Okresného súdu v Jindřichově Hradci z dňa 24. marca 2014, sp. zn. 9 Nc 964/2013

V. Internetové zdroje

In UN Committee on the rights of people with disabilities. General comment no. 1. Article 12: Equal recognition before the law. [online]. ohchr.org [citované 8. októbra 2016]. Dostupné na <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>>.

VI. Ostatní zdroje

Dôvodová správa k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupná v systéme ASPI.

Odporúčanie Rady Európy [R(99)4] Výboru ministrov členským štátom o zásadách právnej ochrany nespôsobilých dospelých osôb.

Odporúčanie Rady Európy [Rec(2006)5] Akčný plán na podporu práv a plného zapojenia osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti: zlepšovanie kvality života ľudí s postihnutím v Európe v rokoch 2006 až 2015.

Zhrnutie

Táto diplomová práca sa zaoberá konaním o svojprávnosti do doby, než súd dospeje k meritórnemu rozhodnutiu. V práci je okrem metódy analytickej, použitá metóda komparačná s predchádzajúcou právnou úpravou, konkrétne s § 186 a § 187 občianskeho súdneho poriadku účinného do 31. 12. 2013. V úvode práce je zdôraznený význam Úmluvy o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorá je v Českej republike platná už od roku 2009 a v požiadavkách ktorej tkvie základ súčasnej právnej úpravy svojprávnosti. Ďalej je v práci podrobne rozobraná napríklad možnosť súdu svoju príslušnosť preniesť, použitie pojmu zdravotný ústav, výsluch posudzovaného, výsluch znalca alebo obligatórne zastupovanie posudzovanej osoby procesným opatrovníkom. V dôsledku prijatia novej právnej úpravy, bolo do zákona o zvláštnych konaniach súdnych zaradené ustanovenie, ktoré hovorí o povinnosti súdu počas celého priebehu konania zvažovať využitie miernejších a menej obmedzujúcich opatrení. Tejto problematike sa venuje posledná kapitola so zameraním na voľbu opatrovníka bez obmedzenia svojprávnosti.

Summary

This diploma thesis deals with proceedings on legal capacity until the court arrives at a decision on the merits. Analytical method is used in this thesis as well as comparative method with previous legal regulations, more specifically, with § 186 and § 187 of Civil Procedure Code effective till 31st December 2013. Importance of Convention on the Rights of Persons with Disabilities is emphasized at the beginning of this thesis, which has been effective since 2009 in the Czech Republic and whose requirements are the base of current legal capacity legislation. The following conceptions are also described within the thesis: the option of court to carry its venue jurisdiction, use of term health institution, the hearing of person whose legal capacity is decided, the hearing of an expert witness or compulsory procuration of a person whose legal capacity is decided by the process guardian. Following the adoption of the new legal regulations, a provision of a law has been included in the Act on Special Judicial Proceedings, which regulates commitment of the court to consider milder and less restrictive measures during the proceedings. This issue is analyzed in the last chapter focusing on the choice of guardian without restriction of legal capacity.

Kľúčové slová

duševná porucha, menej obmedzujúce opatrenia, obmedzenie svojprávnosti, opatrovník, právne jednanie, svojprávnosť, Úmluva o právach osôb so zdravotným postihnutím, znalec

Keywords

mental disorder, less restrictive measures, restriction of legal capacity, guardian, legal act, legal capacity, Convention on the Rights of Persons with Disabilities, expert witness